

การใช้อำนาจในทางปกครอง และกระบวนการยุติธรรม ในกรณีพิพาทเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง

โดย พ.ต.ท. โพนม จันทรงค์

ความนำ

การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในยุคปัจจุบันมีวัตถุประสงค์อันเป็นจุดหมายปลายทางก็คือ “ประสิทธิภาพของการบริหารราชการ” วิธีการศึกษามีอยู่ด้วยกันหลายวิธี อาทิ เช่น การศึกษาแบบพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Method) การศึกษาแบบนิติวิธี (Legal Approach) การศึกษาตามระเบียบวิธีสถิติ (Statistical Approach) การศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) การศึกษาแบบสืบประวัติ (Historical Approach) และการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เป็นต้น¹

ระเบียบวิธีศึกษาตามแบบนิติวิธี ซึ่งขณะนี้แม้ว่าจะได้คลายความนิยมลงไปมากเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาก็ตาม² แต่ก็นับว่ายังมีประโยชน์อยู่มิใช่น้อยสำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานในทางนิติศาสตร์มาโดยเฉพาะ เนื่องด้วยในการบริหารราชการนั้นเป็นการใช้อำนาจ หรือใช้สิทธิอย่างหนึ่ง ในภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า Pouvoir Réglementaire Autonome หมายถึงอำนาจอิสระของฝ่ายบริหารระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นในอันที่จะออกกฎข้อบังคับใดๆ อันเป็นการวางระเบียบปฏิบัติในการดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครอง หรือเพื่อเป็นการบังคับให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองใช้สิทธิ

¹ ชุม กาญจนประกร, *หลักการรัฐประศาสนศาสตร์*, คำบรรยายในชั้นปริญญาโทคณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร : ฉบับพิมพ์โรเนียว, 2506), หน้า 7-16.

² *Ibid.*, หน้า 9.

(อำนาจ) อันเป็นการบังคับบัญชาสั่งการให้ต้องมีการปฏิบัติตาม³ ความหมายในการใช้อำนาจในการบริหารราชการเช่นนี้⁴ ภาษาอังกฤษใช้ว่า "Right to command" อำนาจนี้มีมากน้อยลดหลั่นกันลงไปจากมากที่สุดคืออำนาจของนายกรัฐมนตรีผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารตลอดลงไปจนถึงตำแหน่งที่เล็กที่สุด ได้แก่หัวหน้าแผนก ประจำแผนกและเสมียน กล่าวคือข้าราชการผู้ใดก็ตามที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากทางราชการให้ดำรงตำแหน่งใด ก็ย่อมใช้สิทธิซึ่งมีลักษณะเป็นอำนาจหน้าที่ที่จะบังคับบัญชาสั่งการได้ตามตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ ทั่ว⁵ ส่วนในระดับท้องถิ่นก็ได้แก่นายกเทศมนตรี ตลอดจนมาจนถึงพนักงานเทศบาลโดยนัยเดียวกัน

ในการใช้อำนาจในการบริหารย่อมต้องเป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือมีกฎหมายให้อำนาจไว้ซึ่งเรียกว่า Legal Authority⁶ การใช้อำนาจบริหารดังกล่าวนี้ ใ้ว่าจะได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในวงราชการและตัวข้าราชการเท่านั้นก็หาไม่ แต่ยังเกี่ยวพันไปถึงประชาชนพลเมือง ซึ่งถือว่าเป็นผู้อยู่ใ้อำนาจการปกครอง (Les Administrés) โดยทั่วกัน

ในฐานะที่การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ได้เจริญขึ้นและการบริหารราชการก็มีภูมิทัศน์ที่น่าสนใจอยู่เป็นอันมาก โดยประเทศต่าง ๆ ได้พยายามหยิบยกสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นซึ่งถึงแม้จะยังอยู่ในขั้นพยายาม แต่ก็มีหลายประเทศยอมรับว่า "คติ" (Norm) ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ว่าด้วย "ประสิทธิภาพ" (Efficiency Norm) ว่าเป็นคติที่สำคัญที่สุดในทุกประเทศที่ต้องให้บริการแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงว่าถ้าไม่ปรับปรุงการบริหารให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงแล้ว ก็ย่อมไม่สามารถที่จะให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึง มรรควิธี (Means) ในอันที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จตามวัตถุประสงค์จึงคาบเกี่ยวอยู่กับการใช้อำนาจในทางปกครองไม่น้อย ซึ่งในการนี้จำต้องระมัดระวังมิให้การใช้อำนาจนั้นเป็นการเลวขอบเขตกลายเป็นละเมิดและรุกรอนสิทธิเสรีภาพของเอกชนไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

³ Paul caullet et Marc Caullet, *Cours de Police Administrative et Judiciaire*, (16 Edition: Paris; Librairie du Recueil Sirey, 1955), pp. 50-52.

⁴ พลเอกถนอม กิตติขจร. *การใช้อำนาจในการบริหารราชการ*, บรรยายในที่ประชุมสัมมนานักบริหารรุ่นที่ 6 ณ นิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2505, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2505), หน้า 598-615.

⁵ *Idid.*, p. 600.

⁶ *Idid.*, p. 602.

บทความนี้ใคร่ที่จะหยิบยกเอาหลักเกณฑ์ในทางนิติวิธีอันเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางปกครอง และกระบวนการยุติธรรมในเมื่อเกิดกรณีขัดแย้งซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลกับฝ่ายปกครอง กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ในตำราต่างประเทศได้สาธยายไว้เป็นที่น่าสนใจแก่การศึกษา มาก จึงขอนำมาเสนอ ณ ที่นี้เฉพาะเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประกอบการพิจารณาในโอกาสที่ประเทศไทยเรากำลังมีการพัฒนาในทุกๆทาง รวมทั้งในการบริหารราชการด้วย และก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นได้ด้วยการนำเอา “ศิลป์” และ “ศาสตร์” ในการบริหารไปช่วยปฏิบัติให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดี⁷ ขณะเดียวกันควรทำให้ประชาชนพลเมืองได้บังเกิดความรู้สึกว่าสิทธิเสรีภาพของเขาได้รับการเคารพและคุ้มครองโดยกฎหมายอย่างแท้จริง

ความหมายของคำ “Administration”

เนื่องด้วยคำ Administration เป็น ศัพท์ทางวิชาการ คำหนึ่ง ซึ่งทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสตามคำแปลสำหรับความหมายสามัญจะคล้ายคลึงกันก็ตาม แต่ในตำราวิชาการปรากฏว่านักศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ทางภาคพื้นยุโรป รวมทั้งในอังกฤษด้วย และนักศึกษาทางสหรัฐอเมริกาต่างก็มีทรรศนะต่อความหมายของคำ Administration นี้ไปคนละทาง⁸ กล่าวคือต่างมองและเข้าใจความหมายของคำนี้คนละแง่ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอนำเอาความหมายของคำ Administration เฉพาะที่เกี่ยวกับทรรศนะของฝรั่งเศสมาเสนอ ณ ที่นี้เพื่อประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบกับทรรศนะของฝ่ายอเมริกัน ซึ่งนักศึกษาไทยเราส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่อยู่แล้ว

คำ Administration ในภาษาฝรั่งเศส⁹

คำ Administration ในภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ทั่ว ๆ ไปมีความหมายเป็นสองนัยคือ นัย

⁷ อมร รัชชาศักดิ์, พัฒนา พัฒนาศาสตร์ และรัฐประศาสนพัฒนา, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ 3, ฉบับที่ 3 (มกราคม 2506), หน้า 393-410.

⁸ คำรง (แก้ววิเชียร,) ลัทธิพิพจน์ แนวศึกษารัฐประศาสนศาสตร์อเมริกันสำหรับชาวต่างประเทศ, ประวารสารรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ 5, ฉบับที่ 2 (ตุลาคม 2507), หน้า 2.

⁹ Jean Rivero, *Droit Administratif*, (Paris; Librairie Dalloz, 1960), p.7.

ที่หนึ่งหมายถึง กิจกรรม (Activité) หรือ ผลงานในทางปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ตลอดจนการจัดการ, อำนาจการ หรือบริหารงานนั้น ๆ ด้วย นัยที่สองหมายถึง องค์กร (Organe) ต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่บริหารงาน คือกระทรวงทบวงกรมที่มีหน้าที่ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง

ความหมายทั้งสองนัยนี้ พึงสังเกตได้ว่า ตามนัยแรกมุ่งพิจารณาในด้านของวัตถุธรรม (Matériel) คือผลที่ปรากฏออกมาจากการกระทำ สำหรับนัยที่สองมุ่งพิจารณาในแง่ที่เกี่ยวกับองค์การ (Organique) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ไม่จำกัดว่าจะเกี่ยวกับองค์การบริหารธุรกิจหรือองค์การบริหารงานสาธารณะ เช่น Conseil d'administration des sociétés anonymes หมายถึง คณะกรรมการอำนาจการบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในกิจกรรมขององค์การ

ยังมีความหมายอย่างแคบและเป็นที่เข้าใจกันในฝรั่งเศสในเมื่อใช้ภาษาพูดสั้น ๆ ว่า "l'Administration" หรือในการเขียนใช้อักษรตัวหน้าด้วยอักษรตัวใหญ่ (Majuscule) หมายถึง "กระทรวง" ต่าง ๆ เป็นส่วนรวม

ข้อสังเกตอันเกี่ยวกับความหมายในทางวิชาการข้างต้นนี้ ฝรั่งเศสพิจารณาไปในแง่ของสิ่งที่ปรากฏให้เห็น คือกิจกรรมที่ ปรากฏออกมาอันเป็นผลของการกระทำของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองและตามนัยของศัพท์ ฝ่ายบริหาร ย่อมมีอำนาจปกครองบังคับบัญชา อยู่ภายในตัว

ในภาษาไทยเราอาจเข้าใจง่ายขึ้นโดยแยกพิจารณาแต่ละคำดังนี้
บริหาร

การที่คณะรัฐมนตรีทั้งคณะได้ประกอบกิจกรรมร่วมกันในการประชุมปรึกษาหารือ วินิจฉัยข้อราชการหรือกำหนดนโยบายอย่างหนึ่งอย่างใดลงมาเพื่อความมั่นคง ความปลอดภัยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาตินั้น ถือว่าเป็นการ "บริหาร" โดยคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร (Pouvoir Exécutif) ในฐานะที่เป็นรัฐบาล (Gouvernement)

การบริหารดังกล่าวนี้ยังหมายถึงการที่รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการในข้อราชการ ของกระทรวงนั้น ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

โดยเฉพาะความหมายของคำว่า “บริหาร” นี้ ศาสตราจารย์ Leonard D. White ได้ให้นิยามไว้ว่า “การจัดการใช้คนและวัสดุไปในทางที่ให้บรรลุซึ่งความประสงค์แห่งรัฐ”¹⁰ (The management of men and materials in the accomplishment of the purpose of the state) คำนิยามนี้ให้ความหมายกว้าง และพึงสังเกตว่าในการใช้คน ก็ต้องมีอำนาจบังคับบัญชาอยู่ด้วยในตัว

ปกครอง

โดยเฉพาะรูปศัพท์ในภาษาไทยเราเองแปลว่า “คุ้มครอง, รักษา, ดูแล, ควบคุม”¹¹ ความหมายหนักไปในแง่ของการปกครอง บังคับบัญชา มากกว่าความหมายในแง่การบริหาร จะสังเกตได้จากกิจการต่างๆ ที่รัฐบาลได้จัดดำเนินการอันเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง การส่งเสริมอาชีพของราษฎร การดำเนินการในศาลาสาธารณสุข ฯลฯ เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติไปในฐานะที่รัฐบาลใช้อำนาจในทางปกครอง กล่าวคือ ออกกฎระเบียบข้อบังคับในทางปฏิบัติให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม

อันความจริง การแยกความหมายของ “การบริหาร” และ “การปกครอง” ออกจากกันดูไม่สู้จะมีประโยชน์เท่าใดนัก เพราะแท้ที่จริงแล้วเราไม่อาจจะแยกหน้าที่บริหาร และหน้าที่ปกครองออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ และบางกรณีบุคคลคนเดียวกันก็ต้องกระทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและใช้อำนาจปกครองพร้อมกันไปในเวลาเดียวกัน หรือต้องกระทำหน้าที่ทั้งสองอย่างไปในขณะเดียวกันด้วย แต่ในการที่จำแนกแจกแจงให้เห็น โดยแยกพิจารณาทีละคำ ก็เพื่อประสงค์ให้ท่านผู้อ่านได้โปรดทำความเข้าใจในเชิงนิติวิธีซึ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองตามทฤษฎีของฝรั่งเศสซึ่งจะได้กล่าวถึงในอันต่อไป

การใช้อำนาจปกครอง

มนุษย์เราเกิดมาก็ตกอยู่ในความปกครองของมนุษย์อื่น คือบิดามารดา และถือกันว่า บิดาเป็นผู้มีอำนาจปกครองในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ระเบียบการปกครองภายในครอบครัวเป็นระเบียบปกครองอันแรกที่สอนให้มนุษย์รู้จักมีความเคารพ และกระทำ

¹⁰ คาร์ร (แก้ววิเชียร) ทัศพิพัฒน์, *op. cit.*, หน้า 241.

¹¹ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, (พิมพ์ครั้งที่ 4, พระนคร, โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2503), หน้า 553.

ตามกฎหมายที่รัฐได้กำหนดขึ้นในขั้นต่อมา ในการที่มนุษย์ได้เข้ามาอยู่ร่วมกัน โดยเริ่มกัน จากหลาย ๆ ครอบครัวรวมเป็นหมู่คณะ แล้วค่อย ๆ ขยายตัวออกไปจนกระทั่งเป็นชาติ เป็นรัฐขึ้นในที่สุคนธ์ย่อมต้องมีหัวหน้าเป็นผู้ปกครองตลอดมาทุกระยะ ซึ่งอาจเป็นบุคคล คนเดียวหรือคณะบุคคลเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองก็ได้ แล้วแต่ระบบการปกครองของรัฐ นั้น ๆ เช่นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบคณาธิปไตยหรือระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เป็นต้น

ในประเทศที่เจริญแล้วสมัยปัจจุบันนี้ กิจกรรมในทางปกครองย่อมจำกัดต้องเป็น ไปภายใต้บังคับบัญญัติแห่งกฎหมายและควบคุมโดยศาล การปกครองสมัยใหม่ไม่มีสิทธิที่จะใช้อำนาจพลการ (Pouvoir Arbitraire) ต่อไปแล้ว ไม่ต่างกับเอกชนธรรมดาที่จำกัดปฏิบัติ ตามกฎหมายและถ้าหากฝ่ายปกครองมีการปฏิบัติที่ผิดไปจากทำนองคลองธรรม ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครอง (les administrés) ก็ย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการร้องฟ้องต่อศาลเพื่อขอรับ ความยุติธรรม หรือสิ่งที่ตนควรมีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ระบบปกครองเช่นว่านี้ เรียกว่า "นิติรัฐ" (Etat Legal) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากหลักเสรีนิยม (Essence Liberale) กล่าวคือ จำกัดการกำ prä กั้นมิให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองต้องถูกริดรอนสิทธิและเสรีภาพจาก การกระทำของฝ่ายปกครอง เพราะฉะนั้นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครอง ในอันที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หรือ ในการปฏิบัติหน้าที่ย่อมจำเป็นต้องชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเคลือ และไม่กินความกว้างจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการสะดวกแก่ประชาชนได้รู้ และเพื่อให้ศาลได้ใช้กฎหมายนั้นควบคุมฝ่ายปกครองอีกชั้นหนึ่ง¹²

ปัญหาในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับข้อถามที่ว่า ในเมื่อฝ่ายปกครองจำกัดอยู่ภายใต้บท บัญญัติของกฎหมายและถูกควบคุมโดยศาล ทั้งนี้ฝ่ายปกครองควรจะอยู่ภายใต้บทกฎหมายใด และอยู่ในอำนาจของศาลใด กล่าวคือ กฎหมายที่ใช้บังคับแก่ฝ่ายปกครองนั้นเป็นกฎหมาย ที่ตราขึ้นเป็นพิเศษโดยเฉพาะ หรือว่าใช้กฎหมายแพ่งที่ได้บัญญัติขึ้นไว้แล้ว ส่วนศาลที่มี อำนาจพิจารณาควรเป็นศาลใด คือศาลพิเศษเฉพาะคดีปกครองหรือศาลสถิตยยุติธรรม

ก่อนที่จะได้พิจารณาปัญหาข้างต้น โคร์ขอนำเอาหลักนิยมในลัทธิกฎหมายซึ่ง แบ่งออกเป็น 2 ระบบใหญ่ดังต่อไปนี้

¹²André de Lanbadère, *Manuel de Droit Administratif*, (5e Edition: Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 1959), p. 12.

ระบบลัทธิกฎหมายแองโกลแซ็กซอน (Anglo-Saxon)

ประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายแองโกล-แซ็กซอน ได้แก่ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีได้ถือว่ามีกฎหมายพิเศษสำหรับใช้บังคับแก่ฝ่ายปกครองและไม่มีกฎหมายปกครองบังคับใช้แม้แต่ประเทศทั้งสองจะยอมรับว่ามีกฎหมายปกครองใช้อยู่โดยเป็นสาขากฎหมายมหาชน (Droit Public) ก็จริง แต่ก็หาได้คำนึงถึงการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนออกเค็ดจากออกจากกฎหมายเอกชนไม่ ทั้งไม่รับรู้ผลแห่งการแบ่งแยกประเภทกฎหมายเช่นว่านั้นเป็นสาระสำคัญ เพราะฉะนั้นศาลในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจึงมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครองเช่นเดียวกับกรณีพิพาทในระหว่างเอกชนด้วยกัน โดยอาศัยหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) บังคับใช้ หรืออีกนัยหนึ่งคือหลักการปกครองตามกฎหมาย (Rule of Law) โดยเสมอเหมือนกันหมดไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครองหรือเอกชน จึงไม่มีศาลคดีปกครองและไม่มีกฎหมายพิเศษสำหรับใช้บังคับฝ่ายปกครอง

ในประเทศที่ถือลัทธิกฎหมายแองโกล-แซ็กซอนนั้น ศาลยุติธรรมมีอำนาจมากคือมีเพียงใช้บทกฎหมายที่ตราขึ้นไว้ใช้บังคับเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจอาศัยหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และหลักความเที่ยงธรรม (Equity) ได้ด้วย ทั้งนี้แล้วแต่ดุลพินิจของศาล ศาลจึงนับว่ามีคุณค่ามากเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาซึ่งศาลสูงสุดมีอำนาจในที่ จะประกาศว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัตินั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญได้ด้วย ในกรณีเช่นนี้ ศาลยุติธรรมย่อมไม่ยอมที่จะนำเอากฎหมายนั้น ๆ มาบังคับใช้ คุณค่าของกฎหมายลายลักษณ์อักษรในประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายแองโกล-แซ็กซอนจึงไม่สู้มีความสำคัญเท่าใดนัก นอกจากนั้นในประเทศเหล่านี้ยังมีความคิดเห็นว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือข้าราชการทั้งหลายมีฐานะอย่างเดียวกับราษฎรสามัญตามกฎหมาย ไม่มีเอกสิทธิ์หรือสิทธิพิเศษแต่อย่างใด แม้ว่าฝ่ายปกครองจะมีอำนาจหรือในอันที่จะกำหนดระเบียบข้อบังคับขึ้นได้ แต่ก็เป็นการกระทำในหน้าที่อันเป็นกิจการภายในของฝ่ายปกครองมากกว่าที่จะมีลักษณะบังคับเป็นการทั่วไปสำหรับประชาชน และเนื่องด้วยการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายเป็นอำนาจหน้าที่ของศาล ดังนั้นศาลจึงมีอำนาจควบคุมฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ทั้งหลาย ลัทธินิยมในทางนิติวิธีดังกล่าวนี้เอง อำนาจของฝ่ายปกครองมักมีการกระจายไปยังท้องถิ่นมากกว่าที่จะรวม

ไว้ในส่วนกลาง และการบริหารงานของท้องถิ่น อยู่ในความควบคุมของศาลยุติธรรมเช่นเดียวกัน

ระบบลัทธิกฎหมายโรมัน (Droit Romain)

ในทางประวัติศาสตร์กฎหมายปรากฏว่า กฎหมายโรมัน (Droit Romain) มีอายุสืบเนื่องติดต่อกันเป็นเวลานาน คือตั้งแต่เริ่มสร้างกรุงโรมราว ๒๑๑ ปีก่อนพุทธกาลจนถึงปีที่จักรพรรดิยิวสตินิอามุส (Justinianus) ขึ้นพระชนม์ราว พ.ศ. ๑๑๐๘ กฎหมายโรมันมีคุณค่าสูงก็โดยที่สามารถวางบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ใช้ ได้ดีไม่มีอุปสรรคแก่ชนชาติต่าง ๆ ที่ชาวโรมัน รบชนะและเข้าไปปกครองจัดการบ้านเมืองให้บังเกิดความราบรื่นมีความสงบเรียบร้อยขึ้นได้ กฎหมายโรมันยังได้วางระเบียบความเป็นอยู่ของชาติต่าง ๆ ที่มีการดำเนินชีวิตผิดแผกต่างกันให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมายโดยไม่จำกัดเหล่าภาษาและเชื้อชาติ นักนิติศาสตร์ทั่วโลกจึงถือว่ากฎหมายโรมันเป็น “คัมภีร์แห่งสติปัญญา (Ratio Scripta) โดยเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่แสดงถึงความปรีชาสามารถของนักนิติศาสตร์ชาวโรมันที่ทำให้กฎหมายโรมันเป็นวิทยาศาสตร์ (Science) ขึ้นมาได้ แม้ว่าจักรวรรดิโรมันจะไถ่สูญสิ้นไปแล้วก็ตาม แต่กฎหมายโรมันก็ยังคงอยู่ คือเป็นแบบฉบับแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและเป็นกฎหมายกลางของประเทศที่อยู่ในอิทธิพล ของกฎหมายโรมันทางภาคพื้นยุโรป¹³

ฝรั่งเศสและเยอรมันเป็นประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายโรมันโดยถือหลักว่า กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่มีอำนาจบังคับสูงสุด กล่าวคือกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยฝ่ายที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ (Pouvoir Legislatif) ศาลไม่มีอำนาจที่จะมาควบคุมหรือชักขวางการใช้กฎหมาย ไม่มีอำนาจที่จะพิพากษาว่ากฎหมายนั้น ๆ ชัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

โดยเฉพาะฝรั่งเศสใช้ระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายพิเศษ คือกฎหมายปกครอง (Droit Administratif) อันเป็นสาขาของกฎหมายมหาชน (Droit Public) ที่ใช้บังคับแก่องค์การฝ่ายปกครอง คือองค์การของรัฐหรือองค์การสาธารณะทั่วไป โดยวางข้อ

¹³ ร. แลงการ์ด *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*, คำสอนชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2478), หน้า 17-19.

บังคับกับความเกี่ยวพันที่องค์การมีต่อเอกชนด้วย หลักการอันจำเป็นที่ควรมีกฎหมายพิเศษ หรือกฎหมายปกครองนี้เองก็ย่อมต้องมีศาลพิเศษเพื่อ พิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกรณีพิพาทระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง ตลอดจนระหว่างองค์การฝ่ายปกครองด้วยกัน

ประเทศเยอรมันถือว่ารัฐไม่ใช่ทำหน้าที่ตำรวจบังคับบัญชาเอาแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ก็หาไม่ได้ รัฐจำต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั้งหลายด้วย จึงมีหลักเกณฑ์ที่รัฐจำต้องปฏิบัติตามและหลักเหล่านี้จึงเกิดเป็นกฎหมายปกครองโดยจัดเป็นสาขาในกฎหมายมหาชน

จากหลักนิยมในลัทธิกฎหมายโรมันที่ถือว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษรมีคุณค่าสูงสุด กังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดอำนาจแก่ฝ่ายปกครอง เพื่อดำเนินการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายที่ตราขึ้นไว้ ซึ่งหมายความว่าฝ่ายปกครองมิเฉพาะแต่มีหน้าที่เป็นผู้ใช้กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดขึ้นเท่านั้น แต่ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารยังมีอำนาจสร้างกฎ, ระเบียบ, ข้อบังคับโดยอาศัยอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ อาทิเช่น ออกกฎกระทรวง หรือกำหนดข้อบังคับหรือระเบียบการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งถึงแม้จะไม่มีค่าเท่ากับตัวบทกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ก็มีผลบังคับให้ประชาชนต้องปฏิบัติตามเช่นเดียวกับกฎหมาย การที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจสร้างกฎข้อบังคับที่ใช้ได้เช่นเดียวกับกฎหมายนี้เอง เป็นผลทำให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจพิเศษ โดยเป็นผู้รักษาการและคอยระวังให้ประชาชนพลเมืองปฏิบัติตามกฎหมาย ฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจใช้ดุลยพินิจตามควรแก่กรณีเพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับโดยสมบูรณ์

แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส

โดยเฉพาะฝรั่งเศสซึ่งถือหลักนิยมว่า ฝ่ายปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมายพิเศษ คือกฎหมายปกครอง และในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน ก็จำต้องอยู่ในอำนาจของศาลพิเศษ คือศาลคดีปกครอง โดยถือว่าศาลยุติธรรมเป็นฝ่ายที่ใช้อำนาจตุลาการ (Pouvoir Judiciaire) ไม่มีอำนาจเหนือฝ่ายบริหารนั้น ความจริงเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวความคิดในเรื่องแบ่งแยกอำนาจ (Séparation des Pouvoirs) ทั้ง 3 คือ อำนาจนิติบัญญัติ (Pouvoir Législatif) อำนาจบริหาร (Pouvoir Exécutif) และอำนาจ

ตุลาการ (Pouvoir Judiciaire) ซึ่ง มองเตสกีเยอ (Montesquieu) ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ *Esprit des Lois* หนังสือของมองเตสกีเยอมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของบรรดานักการเมืองฝรั่งเศสในสมัยต่อมาเป็นอย่างยิ่ง¹³ เมื่อมีการปฏิวัติฝรั่งเศส (Révolution Française) ในปี ค.ศ. 1789 แล้ว นักการเมืองและนักปฏิวัติ (Les hommes de la Révolution) ซึ่งยังจดจำระบบปกครองภายใต้อำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ฝรั่งเศสได้ดียิ่งนัก กล่าวคือ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ศาลสูงสุดได้ทำการขัดขวางการดำเนินงานของฝ่ายปกครองมากหรืออีกนัยหนึ่ง ฝ่ายปกครองอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายตุลาการตลอดเวลาที่ได้ ดังนั้นจึงต้องการให้ฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารหลุดพ้นเสียจากอำนาจการควบคุมของฝ่ายตุลาการ¹⁴ (Autorités Judiciaires) เพื่อคุ้มครองฝ่ายปกครองต่อการแทรกแซงของฝ่ายตุลาการ แนวความคิดดังกล่าวนี้ยังได้บัญญัติขึ้นไว้ในกฎหมายฉบับลงวันที่ 16-24 สิงหาคม ค.ศ. 1790 ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ในทางอรรถคดีต้องแยกออกเด็ดขาดจากหน้าที่ในทางปกครอง ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการฝ่ายปกครอง (Corps Administratifs) หรือคดีที่เกี่ยวกับการบริหารราชการ¹⁵ บทบัญญัติที่ว่านี้ยังถือว่า การที่ฝ่ายตุลาการสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของฝ่ายปกครองเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ด้วย ฉะนั้นหลักการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวจึงเป็นผลทำให้ฝ่ายตุลาการกับฝ่ายปกครองต่างเป็นอิสระต่อกันและไม่ก้าวล้ำในหน้าที่ซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่

การแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างฝ่ายปกครอง (Autorités Administratives) และฝ่ายศาลหรือตุลาการ (Autorités Judiciaires) เช่นนี้เป็นผลทำให้ฝรั่งเศสถือเป็นหลักปฏิบัติต่อมาดังนี้

1. ศาลยุติธรรม เป็นฝ่ายตุลาการ ต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของฝ่ายปกครอง ไม่มีอำนาจที่จะออกคำสั่งแก่ฝ่ายปกครอง และไม่มีอำนาจพิจารณาอรรถคดีอันเกี่ยวกับการกระทำของฝ่ายปกครอง แต่ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไปโดยอิสระ

¹³ Marcel Prétot, *Histoire des Idées Politiques*, (Paris: Librairie Dalloz, 1959) pp. 385-400.

¹⁴ Jean Rivero, *op. cit.*, p. 16.

¹⁵ André de Laubadère, *op. cit.*, p. 40.

๕. ฝ่ายปกครองไม่มีสิทธิที่จะออกคำสั่งแก่ศาลยุติธรรม หรือกำหนดคดีขึ้นได้
แย้งคำพิพากษาของศาลยุติธรรม ฝ่ายปกครองต้องเคารพในอำนาจอิสระของศาลยุติธรรมใน
การพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่สอดแทรกเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในทางตุลาการ

ขอบเขตแห่งอำนาจของฝ่ายปกครอง

จากหลักการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวแล้ว พึงเห็นได้ว่าฝ่ายปกครองมีเพียงแต่ทำ
หน้าที่เป็นผู้ใช้กฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้กำหนดขึ้นไว้เท่านั้น ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของฝ่ายบริหารยังมีหน้าที่วางเงื่อนไข หรือรายละเอียดในทางปฏิบัติในรูปของประกาศ,
คำสั่ง หรือกฎข้อบังคับเพื่อให้ได้ผลในการบริหารงานของฝ่ายปกครอง ทั้งนี้เพราะกิจการที่
ฝ่ายปกครองจัดทำดำเนินการนั้น เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ อันเป็น
การสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิเสรีภาพและ
รักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจของฝ่ายปกครองที่ว่านี้อาจมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดย
ให้ประมุขของรัฐมีสิทธิออกกฎกระทรวง และให้รัฐมนตรีออกกฎกระทรวงในฐานะที่เป็นผู้รักษา
กฎหมายโดยอาศัยอำนาจตามความในกฎหมายที่ออกมาโดยฝ่ายนิติบัญญัตินั้นเองก็ได้ การใช้
สิทธิเช่นนี้เป็นสิทธิพิเศษนอกเหนือสิทธิของเอกชนธรรมดา กล่าวคือในการที่ฝ่ายปกครอง
กระทำหน้าที่นั้นเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษ อาทิเช่นในการเรียกเกณฑ์บุคคลและ
ทรัพย์สินในกรณีพิเศษเพื่อราชการทหาร การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อประโยชน์สาธารณะ
ในการสร้างทางหลวง การเรียกเก็บภาษีอากร การออกคำสั่งบังคับห้ามการกระทำหรือยก
เว้นการกระทำการจับกุมตรวจค้น เป็นต้น ในกรณีเหล่านี้จะเห็นได้ว่าฐานะของข้าราชการที่
มีหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายพิเศษเหล่านี้มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ย่อม
มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานผู้กระทำตามหน้าที่ขึ้นมา และการใช้สิทธิเช่นนี้เอกชนธรรมดาด้วย
กันหาอำนาจที่จะกระทำไม่ได้

ข้อสังเกตในเรื่องการใช้สิทธิของเอกชนมีหลักกฎหมายกล่าวไว้ว่า "บุคคลไม่อาจ
บังคับให้บังเกิดความยุติธรรมขึ้นได้กับตนเอง" (Nul ne peut se faire justice à soi-même)
ซึ่งหมายถึงว่า เอกชนด้วยกันในเมื่อมีกรณีพิพาทหรือกรณีขัดกันในเรื่องสิทธิ ฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งจะดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามความต้องการของตนหาได้ไม่ จึงต้องมีการร้องฟ้อง

ต่อศาล เพื่อขอให้ศาลตัดสินชี้ขาดในข้อพิพาทนั้นแล้วบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของฝ่ายที่ถูกที่ชอบ มิใช่เอกชนด้วยกันจะใช้อำนาจบังคับหรือตัดสินชี้ขาดเอาเอง แต่ในกรณีเกี่ยวกับฝ่ายปกครองเป็นการได้รับยกเว้นจากหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ คือฝ่ายปกครองมีสิทธิหรือมีอำนาจสั่งการให้เอกชนปฏิบัติตามการใด ๆ ได้ และถ้าเอกชนขัดขืนไม่ทำตาม ฝ่ายปกครองก็สามารถดำเนินการบังคับให้ปฏิบัติได้ โดยมีพิกัดข้อยกเว้นอำนาจจากศาลยุติธรรมเสียก่อน ฝ่ายปกครองมีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราดูแล ควบคุมให้กิจการเป็นไปตามความประสงค์ เมื่อเอกชนผู้ถูกบังคับไม่พอใจ ก็เป็นหน้าที่ของเอกชนเองที่จะต้องนำเอากรณีที่คุณเห็นว่ามิชอบนั้นเข้าร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการบังคับเอากับตนหรือร้องฟ้องต่อศาลต่อไป

ในเมื่อเกิดกรณีพิพาท หรือเกิดการโต้แย้งขึ้นในระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน ฝ่ายปกครองมีเอกสิทธิ์ที่จะขึ้นศาลพิเศษ คือศาลคดีปกครอง ไม่ต้องขึ้นศาลยุติธรรมเหมือนกับเอกชนธรรมดา แต่ทั้งนี้มิใช่อยกเว้นเฉพาะในเมื่อฝ่ายปกครองดำเนินการอย่างเอกชนหรือในฐานะเช่นเดียวกับเอกชน สำคัญในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับฝ่ายปกครองมีสิทธิที่จะเลือกกระทำ คือเลือกดำเนินการอย่างฝ่ายปกครอง หรือเลือกดำเนินการอย่างฝ่ายเอกชนก็ได้ ในเมื่อฝ่ายปกครองเลือกดำเนินการอย่างเอกชน อาทิในการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในราชการ การทำสัญญาเช่า การทำสัญญาจ้างทำของ ฯลฯ ก็ต้องใช้กฎหมายเอกชน

บรรดาทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในความครอบครองของฝ่ายปกครองนั้น ย่อมมีลักษณะเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน อันจะยึดหรืออ้างอายุความเป็นข้อต่อสู้ในเรื่องกรรมสิทธิ หรือจะจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่กันได้ เว้นไว้แต่จะได้มีบทกฎหมายให้อำนาจไว้ หลักที่เกี่ยวกับอำนาจของฝ่ายปกครองเช่นนี้ก็เนื่องด้วยสภาพแห่งกิจการที่ฝ่ายปกครองจัดทำแตกต่างกับกิจการของเอกชนดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้โดยพึงตั้งถึงสาธารณประโยชน์และความต้องการของประชาชนส่วนรวมเป็นใหญ่

รวมความในเรื่องขอบเขตแห่งอำนาจของฝ่ายปกครองตามที่กล่าวนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายปกครองมีอำนาจพิเศษ หรือเอกสิทธิ์เหนือประชาชนพลเมืองก็เนื่องด้วยต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนทั้งประเทศที่เรียกว่า

“บริการสาธารณะ” (Service Public) แต่ทว่าในการปฏิบัติหน้าที่เช่นว่านี้ก็มิชอบเขตจำกัด อยู่เหมือนกัน คือจักต้องเป็นไปตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ มิใช่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ ไปโดยพลการ

หลักในการใช้อำนาจทางปกครอง

ตามหลักกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส รัฐต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการดำเนิน “บริการสาธารณะ” เว้นไว้แต่ว่าการก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้น ปรากฏโดยชัดแจ้งว่าเป็นความผิดอันเกิดจากการกระทำของข้าราชการเป็นส่วนตัว ข้าราชการนั้นก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการชดใช้ค่าเสียหาย ฐานละเมิดให้แก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง เพราะหลักกฎหมายฝรั่งเศสถือว่า รัฐเป็นนิติบุคคล ย่อมมีทั้งสิทธิและหน้าที่ นอกจากนั้นกิจการของรัฐยังแผ่ขยายวงกว้างออกไปทุกที รัฐเท่ากับเป็นผู้ประกอบการที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยกิจการในทางรัฐวิสาหกิจต่างๆ และกิจการสาธารณูปโภค รัฐย่อมต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่เอกชนอันเนื่องมาจากการปฏิบัติกิจการดังกล่าวนี้ เอกชนมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลคดีปกครองได้ และมีเพียงแก่รัฐเท่านั้น บรรดาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (Départments) และเทศบาล ก็ย่อมต้องรับผิดชอบในการกระทำของคนต่อเอกชนเช่นเดียวกัน ในประเทศฝรั่งเศส ประชาชนพลเมืองหรือเอกชนธรรมดา ย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องรัฐเพื่อความผิดฐานละเมิดได้และมีทางที่จะได้รับใช้ค่าเสียหายอย่างเต็มที่ ในเมื่อคนเป็นฝ่ายชนะคดี¹⁶

กระบวนการยุติธรรมในการปกครอง

นับแต่เริ่มศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนพลเมืองในประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนรูปไปเป็นอันมาก วัฒนาการในทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ (Service Public) ซึ่งรัฐได้จักสนองความต้องการของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ด้าน ในการนี้จะเห็นได้ว่า การกระทำใน

¹⁶ ดร. ประยูร กาญจนคุต, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 2: พระนคร; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2493), หน้า 87-88.

ทางปกครอง (Acte Administratif) เพื่อค้ำประกันบริการสาธารณะนี้ ได้เพิ่มความยุ่งยากสลับซับซ้อนทวีขึ้น เนื่องด้วยการแทรกแซงของรัฐในทางเศรษฐกิจ และการจัดดำเนินการในค้ำประกันสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ นอกจากนี้การกระทำในทางปกครองสมัยปัจจุบันนี้ยังมีลักษณะใกล้เคียงเข้าไปในรูปของการบริหารธุรกิจยิ่งๆ ขึ้นทุกที จนในบางกรณีเกือบจะแยกกันไม่ออก ทั้งนี้ได้แก่กิจการรัฐวิสาหกิจและกิจการของบริษัทอุตสาหกรรมที่สำคัญๆ ของเอกชนที่ได้โอนมาเป็นของรัฐเป็นต้น ปัญหาที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ ความยุ่งยากในการใช้กฎหมายบังคับในเมื่อมีกรณีโต้แย้งสิทธิ หรือกรณีพิพาทเกิดขึ้นระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ในเมื่อได้มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการโดยมิให้ก้าวล่วงหน้าที่ซึ่งกันและกันแล้ว ก็จำเป็นต้องจัดตั้งองค์การยุติธรรม เพื่อพิจารณาคดีในทางปกครองโดยเฉพาะขึ้น เพื่อทำหน้าที่เช่นเดียวกับศาลทุกอย่างทุกประการ แต่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในคดีปกครองเท่านั้น ศาลคดีปกครองดังกล่าวนี้มีส่วนงานและสายบังคับบัญชาของตนเป็นเอกเทศ (Hiérarchie Propre) มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรมแต่ประการใด ส่วนศาลยุติธรรมก็มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไปเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับคดีปกครอง แต่ทว่าในบางกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นมีปัญหาโต้แย้งกันในเรื่องอำนาจศาล กล่าวคือไม่แน่ว่าอยู่ในอำนาจของศาลคดีปกครองหรือศาลยุติธรรม และบางครั้งก็เป็นเรื่องที่ยากแก่การวินิจฉัย ฝรั่งเศสจึงได้ตั้งศาลพิเศษขึ้นอีกศาลหนึ่งเรียกว่า "ศาลคดีขัดกัน" (Tribunal des Conflits) เพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดกรณีพิพาทว่าควรอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลใด ก็ศาลคดีปกครองหรือศาลยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสมีประวัติอันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในทางปกครอง และเรื่องของศาลคดีปกครองที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง

วิวัฒนาการเกี่ยวกับอำนาจการพิจารณาคัดสินกรณีพิพาทในทางปกครอง

(1) จากการใช้อำนาจตัดสินคดีโดยตรงมาเป็นการมอบอำนาจ (de la justice retenue à la justice déléguée) ฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนโปเลียนที่ 1 พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจในการตัดสินคดีด้วยพระองค์เอง (Justice Retenue) แทนที่จะทรงใช้พระราชอำนาจทางศาล หรือทรงมอบหมายให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีในพระ

ปรมาภิไธย (Justice Déléguée) แต่ประการใด จารีตประเพณีอันนี้ได้สืบเนื่องต่อ ๆ มาจนกระทั่งหลังการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสแล้ว การใช้อำนาจตัดสินคดีในทางปกครองก็ยังคงอยู่กับประมุขแห่งรัฐ (Chef de l'Etat) ถึงแม้ว่าได้มีการจัดตั้ง Conseil d'Etat ขึ้นตามรัฐธรรมนูญปีที่ 8 ค.ศ. 1799¹⁷ แล้วก็ตาม แต่ Conseil d'Etat สมัยนั้นก็จำกัดหน้าที่เป็นเพียงให้คำปรึกษาและเสนอแนะเกี่ยวกับการพิจารณาคดีปกครองเท่านั้น มิได้กระทำหน้าที่ตัดสินความด้วยตนเองเลย แต่ศาลคดีปกครองที่เรียกชื่อว่า Conseils de Préfecture Interdépartementaux¹⁸ ซึ่งในสมัยนั้นไปเปลี่ยนมีอยู่ประจำ Départements ต่าง ๆ และตั้งขึ้นพร้อม ๆ กับ Conseil d'Etat มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองโดยอิสระ แต่ในครั้งกระนั้นคดีปกครองยังไม่สู้มีปัญหายากพิสดารเช่นในปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม ในทางพฤตินัยปรากฏว่าบรรดาข้อเสนอนำของ Conseil d'Etat มีคุณค่าเป็นที่รับฟังของประมุขแห่งรัฐและได้รับการปฏิบัติตามตลอดมา ส่วนในทางทฤษฎีข้อเสนอกต่าง ๆ ของ Conseil d'Etat เท่ากับเป็นการประมวลรายงานข้อเท็จจริงให้ผู้มีอำนาจได้รับทราบเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยพลการของผู้เป็นใหญ่ในบ้านเมืองนั่นเอง จนกระทั่งต่อมาในปี 1872 จึงมีกฎหมายฉบับลงวันที่ 24 พฤษภาคม ให้อำนาจ Conseil d'Etat กระทำหน้าที่พิจารณาคดีปกครองเช่นเดียวกับศาล โดยคำพิพากษาของ Conseil d'Etat กระทำในนาม "ประชาชนชาติฝรั่งเศส" (au nom du peuple français)

(2) การสูญเสียซึ่งอำนาจพิจารณาตัดสินคดีปกครองของรัฐมนตรี ตามแนวความคิดดั้งเดิม ประมุขแห่งรัฐกระทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดคดีปกครอง ในชั้นแรกผู้ร้องฟ้องในคดีปกครองจักต้องยื่นเรื่องราวต่อรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดย

¹⁷Conseil d'Etat ตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญปีที่ 8 (ค.ศ. 1799) เมื่อครั้งนั้นไปเดือนยังดำรงตำแหน่งเป็นกงสุล (Consul) ระหว่าง 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1799 ถึง 18 พฤษภาคม 1804

¹⁸กฎหมายฉบับลงวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1953 ได้มีการปรับปรุง Conseils de Préfecture Interdépartementaux ใหม่โดยเปลี่ยนชื่อเป็น Tribunal Administratif แปลตรงตัวว่า "ศาลคดีปกครอง" กล่าวคือปรับปรุงทั้งอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและเขตอำนาจศาล ซึ่งแต่เดิมสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ไปตั้งอยู่ประจำทุก Départements ต่อมาฝรั่งเศสได้แบ่งเขตปกครองใหม่ จึงได้มีการแก้ไขเขตอำนาจศาลคดีปกครองนี้ และลดจำนวนศาลลงเหลือ 22 ศาลในปี ค.ศ. 1926 ครั้นในปี 1953 ได้ปรับปรุงเขตอำนาจศาลใหม่และเพิ่มเป็น 31 ศาลประจำอยู่ตาม Départements ที่สำคัญ ๆ ซึ่งในปัจจุบันนี้เขตปกครองอาณาจักรของฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 90 Départements

รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงนั้น ๆ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระทรวงนั้น ๆ อันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี หรือหน้าที่การงานของกระทรวงนั้นคดี รัฐมนตรีผู้รับเรื่องราวอาจมีคำสั่งให้ผู้ยื่นไปร้องฟ้องทางกระทรวงเจ้าหน้าที่โดยตรงก็ได้ ครั้นต่อมาในปี 1889 Conseil d'Etat ได้มีคำสั่งระงับอำนาจสั่งคดีในทางปกครองของรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงตั้งว่านั้นเสียโดยสิ้นเชิงทำนองเดียวกับที่ได้มีกฎหมายในปี 1872 ที่ให้จำกัดอำนาจของประมุขแห่งรัฐโดยไม่อาจกระทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด ในคดีปกครองได้ต่อไป

(3) การปรับปรุงอำนาจตัดสินคดีในทางปกครอง นับตั้งแต่ได้มีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายปกครองกับฝ่ายตุลาการเป็นกันมา การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นตามลำดับทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับตัวบทบัญญัติข้อบังคับ (Statut) ในทางปกครองและกระบวนการพิจารณา (Procédure) ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางปกครองได้ขยายวงกว้างขวางออกไป จนในบางครั้งไม่อาจวินิจฉัยเด็ดขาดลงไปได้ว่าอยู่ในขอบเขตของกฎหมายปกครองหรือไม่ ในการปรับปรุงดังกล่าวนี้ ฝรั่งเศสยังคงดำเนินวิธีการปรับปรุงตัวบุคคลโดยให้ผู้พิพากษาศาลคดีปกครองได้มีความเข้าใจซาบซึ้งถึงความจริงและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในทางปฏิบัติของฝ่ายปกครองทุกแห่งทุกมุม เพื่อให้บังเกิดผลดีต่อการพิจารณาคดีปกครอง

เหตุผลในการพัฒนาเกี่ยวกับศาลคดีปกครองของฝรั่งเศส

หลักในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายปกครองกับฝ่ายตุลาการเป็นหลักที่รักษาความอิสระของแต่ละฝ่ายโดยมิได้ขึ้นแก่กัน ซึ่งโดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนพลเมือง แต่ถ้าในทางปฏิบัติตามหลักนี้เป็นไปโดยมิได้มีการประสานกันแล้วก็จะกลับกลายเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณชนเป็นส่วนรวม อาทิในกรณีพิพาทบางเรื่องอาจมีปัญหาลับซ้อน ไม่น่ว่าขึ้นอยู่กับอำนาจพิจารณาของศาลใด ถ้าเจ้าทุกข์นำคดีขึ้นสู่ศาลคดีปกครอง แต่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นกรณีทางแพ่งไม่อยู่ในอำนาจของศาลคดีปกครอง ครั้นเจ้าทุกข์นำคดีมาร้องฟ้องยังศาลยุติธรรม แต่ศาลยุติธรรมสั่งว่าไม่มีอำนาจรับฟ้อง เพราะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายปกครอง กรณีเช่นนี้

ความเคียดแค้นย่อมตกอยู่กับผู้เป็นเจ้าทุกข์ซึ่งเป็นประชาชนในที่สุด เหตุผลในการก่อตั้งศาลคดีปกครองขึ้นมามิใช่เกิดจากจารีตประเพณีในทางปกครองแต่ประการเดียวเท่านั้นก็หา มิได้ แต่ประกอบด้วยเหตุผลที่ถือการรักษาวินัยซึ่งความเที่ยงธรรมของฝ่ายปกครองภายใต้ระบบกฎหมายปกครองในฐานะที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจพิเศษเหนือประชาชนผู้อยู่ใต้ อำนาจการปกครอง เหตุผลนี้นับว่าสำคัญยิ่ง เพราะหลักการใหม่ ๆ อันเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นผลทำให้ฝ่ายปกครองก้าวล่วงเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิทธิ และหน้าที่ของเอกชนตามกฎหมายแพ่งยิ่ง ๆ ขึ้น ผู้พิพากษาศาลคดีปกครองจำเป็นต้องเข้าใจในสภาพการดังกล่าวนี้ด้วย แต่การที่จะก้าวเลยขอบเขตของกฎหมายปกครองไปก็เป็นการนอกเหนือหน้าที่ การแก้ปัญหาคความเคียดแค้นที่อาจตกแก่ประชาชนในกรณีโต้แย้งเรื่อง อำนาจศาลจึงจำเป็นต้องมีวิธีดำเนินการพิเศษ ทั้งนี้ได้แก่การก่อตั้งศาลคดีขัดกัน (Tribunal des Conflits) ขึ้น ประกอบด้วยผู้พิพากษาสองฝ่ายเท่า ๆ กัน คือผู้พิพากษาศาลคดีปกครอง และผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ร่วมกันทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา การตั้งศาลคดีขัดกันนี้ แม้ว่าจะได้ตั้งมาแต่ปี ค.ศ. 1872 ก็ตาม แต่ก็ได้มีการพัฒนามาเรื่อย ๆ ด้วยการปรับปรุงแก้ไข ในเรื่องอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

ศาลคดีขัดกัน (Tribunal des Conflits)

การก่อตั้งศาลคดีขัดกันเป็นไปตามกฎหมายฉบับลงวันที่ 24 พฤษภาคม 1872 โดยมีลักษณะเป็นคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการ (Caractère Arbitral) ประกอบด้วยผู้แทนของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ ทั้งสองฝ่ายมีอำนาจหน้าที่และฐานะเท่าเทียมเสมอกันและร่วมกันพิจารณาพิพากษาศาลคดีขัดกันที่มาสู่ศาลนี้

ก่อนปี 1872 หน้าที่พิจารณาชี้ขาดคดีขัดกันยังอยู่กับ Conseil d'Etat กล่าวคือในชั้นเดิมเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐในการตัดสินคดีปกครองที่เกิดขึ้นในทำนองเป็นศาลสูงสุดคดีปกครอง ซึ่งโดยปกติ Conseil d'Etat ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ที่ ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือยังอยู่ในระบบตัดสินคดีโดยผู้ทรงอำนาจ (Justice Retenue) จนต่อมาประมาณปี 1850-1852 การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองจึงค่อยๆ กลายเปลี่ยน

มาเป็นระบบมอบอำนาจ (Justice Délégée) ให้ Conseil d'Etat จนกระทั่งในปี 1872 จึงได้มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ใหม่ให้กับ Conseil d'Etat และตั้งศาลคดีชดกันขึ้นด้วย ศาลคดีชดกันมีองค์คณะผู้พิพากษาดังนี้ -

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานโดยตำแหน่ง
2. กรรมการศาลฎีกา (Cour de Cassation) จำนวน 3 นาย และกรรมการใน Conseil d'Etat จำนวน 3 นายฝ่ายละเท่ากัน
3. ผู้พิพากษาสมทบ โดยบุคคลที่กล่าวในข้อ 1-2 เป็นผู้เลือกเอาจากกรรมการศาลฎีกา 2 นาย และเลือกจากกรรมการใน Conseil d'Etat 2 นาย
4. กรรมการเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (Commissaire du Gouvernement) จำนวน 2 นายแต่งตั้งโดยกฤษฎีกา ซึ่งตามปกติแต่งตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่ง Maître des Requêtes ประจำใน Conseil d'Etat 1 นาย และผู้ดำรงตำแหน่งอัยการประจำศาลฎีกา (Avocat Général à la Cour de Cassation) อีก 1 นาย

รวมองค์คณะผู้พิพากษาของศาลคดีชดกันทั้งหมด 11 นาย และโดยปกติแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งทำหน้าที่ประธานนั้นมักจะไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณาพิพากษาคดี เว้นไว้แต่จะมีปัญหาอันเกี่ยวกับเสียงข้างมากในองค์คณะผู้พิพากษา เสียงของรัฐมนตรียุติธรรมในฐานะประธานจึงเป็นเสียงชี้ขาด แต่กรณีเช่นนี้ ไม่สู้จะปรากฏบ่อยครั้งนัก เพราะในทางปฏิบัติได้มีการตั้งรองประธาน (Vice Président) ขึ้นโดยเป็นการเลือกทั้งกันภายในระหว่างผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาของศาลคดีชดกัน แต่มีหลักอยู่ว่าจะต้องมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเลือกแต่ละคราวสำหรับผู้เป็นรองประธาน เช่นในคราวนี้เลือกรองประธานซึ่งได้แก่ฝ่าย Conseil d'Etat การเลือกรองประธานในคราวต่อไป จะต้องเลือกเอาจากฝ่ายตุลาการหรือฝ่ายศาลฎีกาสลับกันไป ส่วนอายุของการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลคดีชดกันนี้คนละ 3 ปีแล้วมีการแต่งตั้งใหม่

หลักเกณฑ์ของศาลคดีชดกันนี้ได้มีข้อกำหนดอยู่บ้างเหมือนกัน กล่าวคือในฐานะที่รัฐมนตรียุติธรรมเป็นประธานของศาล จึงมีเสียงกันว่ารัฐมนตรียุติธรรมอาจเอนเอียงไปในทางใช้อำนาจตุลาการหรือโน้มเอียงไปทางฝ่ายตุลาการมากกว่าที่จะรักษาความเป็นกลางในฐานะที่เป็นสมาชิกในคณะรัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร นอกจากนั้นตัวรัฐมนตรียุติ-

ธรรมอาจมีความรู้ในค่านกฎหมายไม่กว้างขวางเพียงพอในอันที่จะชี้ขาดคดีที่ยุ่งยากลำบากซับซ้อน ในการที่รัฐมนตรียุติธรรมเป็นคนกลางอยู่ในระหว่างผู้แทนสองฝ่าย คือฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ การออกเสียงชี้ขาดของรัฐมนตรียุติธรรมย่อมมีผลสำคัญมากต่อคดี

อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติปรากฏว่ารัฐมนตรียุติธรรมมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องในก้านการพิจารณาคดีดังได้กล่าวแล้วข้างต้น การวินิจฉัยคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายอยู่กับคณะผู้พิพากษาแต่ละฝ่ายโดยมีรองประธาน ฯ นั่งพิจารณาร่วมอยู่ด้วย การตัดสินชี้ขาดในคดีขัดกันทุกรายย่อมเป็นไปโดยความเห็นเป็นเอกฉันท์ หากเกิดความเห็นแย้งในคดีก็เป็นหน้าที่ของรองประธาน ฯ ในอันที่จะพิจารณาแล้วนำเข้าที่ประชุมปรึกษาคณะชี้ขาดอีกครั้งหนึ่งซึ่งมักจะยุติในขั้นนี้ แต่ก็อาจเป็นไปได้ที่ในกรณีความเห็นขัดแย้งอาจมีผู้เห็นด้วยโดยแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ๆ ละเท่า ๆ กัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยเสียงของรัฐมนตรียุติธรรมเป็นเสียงชี้ขาด คือเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับฝ่ายใด เพราะฉะนั้นข้อกำหนดในแง่ของความเอนเอียงของรัฐมนตรียุติธรรมจึงต่างไกลจากความเป็นจริง ส่วนในก้านความรู้ส่วนตัวของรัฐมนตรียุติธรรมนั้นในการที่รัฐบาลสรรหาตัวบุคคลที่จะให้เข้าร่วมในคณะรัฐบาลก็ย่อมจะคิดแล้วคิดอีกในคุณสมบัติส่วนบุคคล หาใช่คำนึงแต่ประโยชน์ในทางการเมืองแต่อย่างเดียวนี่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ข้อกำหนดข้างต้นจึงดูไม่สู้จะมีน้ำหนัก

หน้าที่ของศาลคดีขัดกัน

หน้าที่ของศาลคดีขัดกันก็คือพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีที่นำขึ้นสู่ศาลในกรณีข้อพิพาทที่มีปัญหาขัดกัน โดยไม่เป็นที่แน่ชัดว่าควรจะนำข้อพิพาทนี้ฟ้องต่อศาลใด หรืออยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลใด คือศาลคดีปกครองหรือศาลยุติธรรม

กรณีพิพาทที่เรียกว่าคดีขัดกันนี้มีอยู่สองประเภท คือ (1) ขัดกันในทางอำนาจหน้าที่ (Conflicts d'Attribution) และ (2) ขัดกันในการใช้อำนาจวินิจฉัย (Conflicts de Décisions) โดยเฉพาะกรณีหลังนี้เพิ่งมีกฎหมายฉบับลงวันที่ 20 เมษายน 1932 มอบให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลคดีขัดกันพิจารณา

ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า ศาลคดีขัดกันมีลักษณะทั่วไปคล้ายกับคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการนั้นอันที่จริงศาลคดีขัดกันกระทำหน้าที่เป็นศาลโดยแท้ กล่าวคือ

โครงร่างขององค์การยุติธรรมนี้เป็นโครงร่างในระบบศาล และมีอำนาจหน้าที่กระทำการพิจารณาพิพากษาคืออย่างเดียวกับศาล นอกจากนี้คำพิพากษาของศาลนี้ยังถือเป็นบรรทัดฐานไม่แตกต่างกับคำพิพากษาของศาลสูงสุดทั้งหลายในฝรั่งเศส

กรณีขัดกันในทางอำนาจหน้าที่

ฝรั่งเศสได้แบ่งประเภทกรณีขัดกันในทางอำนาจหน้าที่โดยเรียกว่า *Conflicts d'Attribution* บางตำราก็เรียกว่า *Conflicts de Compétence* ซึ่งก็มีความหมายอย่างเดียวกัน กล่าวคือเป็นกรณีที่มีปัญหาขัดกันในเรื่องขอบเขตอำนาจศาล (*Jurisdiction*) ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดี ปัญหาขัดกันในทางอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ ศาลคดีขัดกันยังได้แยกออกเป็นสองจำพวกคือ *Conflit Positif* จำพวกหนึ่ง และ *Conflit Négatif* อีกจำพวกหนึ่ง

กรณีขัดกันที่เรียกว่า *Conflit Positif* คือกรณีพิพาทที่นำมาสู่ศาลคดีขัดกันโดยในชั้นเดิมเป็นกรณีพิพาทที่ได้ยื่นต่อศาลยุติธรรม และศาลยุติธรรมมีคำสั่งรับพิจารณาโดยถือว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจ และแล้วฝ่ายปกครองคัดค้านอำนาจของศาลยุติธรรมโดยไม่ยอมรับรู้ในอำนาจบังคับคดีของศาลยุติธรรมและมีความเห็นว่า ศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจพิจารณาหลักทั่วไปในกรณีเช่นนี้ ฝ่ายปกครองที่พิจารณากรณีพิพาท ย่อมมีอำนาจบังคับคดีตามหลักทฤษฎีในเรื่องการกระทำของรัฐบาล ฉะนั้นการปฏิเสธอำนาจของศาลยุติธรรมมิใช่เพื่อประโยชน์ในการแสดงว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองเท่านั้นก็ตาม แต่เพื่อคุ้มครองอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง

การพิจารณากรณีที่เป็น *Conflit Positif* ดังยกได้ดังนี้:—

(ก) มีลักษณะเป็นการขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงคดีที่ฝ่ายผู้ร้องได้ยื่นต่อศาลยุติธรรมและศาลยุติธรรมได้รับพิจารณาคดี โดยไม่มีอำนาจ

(ข) ลักษณะเป็นการกระทำฝ่ายเดียว (*Unilatéral*) ของฝ่ายปกครอง ซึ่งในเมื่อมีกรณีพิพาทขึ้น อำนาจพิจารณาคดีควรอยู่กับฝ่ายปกครอง แต่ปรากฏว่าศาลยุติธรรมรับฟ้องกรณีเช่นนี้ฝ่ายปกครองย่อมร้องคัดค้านอำนาจของศาลยุติธรรมได้

(ก) มีลักษณะเป็นกฎข้อบังคับ (Réglementé) กล่าวคือฝ่ายปกครองมีอำนาจอิสระในการออกกฎข้อบังคับเพื่อควบคุมให้กิจการเป็นไปตามกฎหมายได้ แต่ถ้การที่ฝ่ายปกครองกระทำการทั้งวั้นั้นอันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้เสียหายก็ชอบที่จะร้องฟ้องทางศาลคดีปกครอง แต่ถ้ศาลยุติธรรมประทับรับคดีไว้พิจารณาก็ยอมเป็นการขัดกับขอบเขตอำนาจศาล

วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับคดีขัดกันเชิงนิมาน (Conflit Positif)

1. เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด (Préfet) เท่านั้นที่จะยกปัญหาคดีขัดกันเชิงนิมาน (Conflit Positif) ขึ้นดำเนินการโดยตรง เอกชนผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์ไม่มีอำนาจร้องคัดค้านเช่นนั้น

2. การร้องคัดค้าน ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องยื่นคำคัดค้านต่อศาลยุติธรรมที่ ได้รับพิจารณาคดีนั้นๆไว้ โดยระบุไว้ในคำคัดค้านนั้นด้วยว่าศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจพิจารณาทั้งนี้หมายถึงบรรดาคดีที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลต่างๆ เหล่านี้คือ ศาลแพ่ง (Tribunaux Civils) ศาลอุทธรณ์ (Cours d'Appel) โดยเฉพาะคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลคดีมรัชมโทษ¹⁶ (Tribunaux Correctionnels) บางกรณีก็อนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัดร้องคัดค้านได้ นอกจากนั้นแล้ว คดีที่พิจารณาในศาลอื่นเช่นศาลอาญา (Cours d'Assises) ศาลพาณิชย์ (Tribunaux de Commerce) และศาลฎีกา (Cour de Cassation) ห้ามมิให้ร้องคัดค้าน

3. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดยื่นคำร้องคัดค้านปฏิเสธไม่รับรู้อำนาจศาล ซึ่งเรียกตามศัพท์ในทางคดีขัดกันของฝรั่งเศสว่า Déclinatoire de Compétence นั้น ในคำร้องจักต้องขอให้ศาลยุติธรรมที่กำลังพิจารณาคดีอยู่ยอมถอนการพิจารณาคดีนั้น ๆ ทั่ว

4. ถ้ศาลยุติธรรมสั่งยกคำร้องคัดค้านของผู้ว่าราชการจังหวัด และนับจากวันที่ศาลสั่งภายใน 15 วัน ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจออกคำสั่งคดีขัดกัน (Arrêté de Conflit)

¹⁶ธรรมนูญศาลยุติธรรมของฝรั่งเศสแตกต่างกับของไทยมากโดยได้แบ่งศาลไว้หลายประเภทหลายชั้น โดยเฉพาะศาลที่พิจารณาคดีอาญา ก็ได้แบ่งศาลออกเป็นศาลคดีลหุโทษ (Tribunal de Simple Police) ศาลคดีมรัชมโทษ (Tribunal Correctionnel) ศาลคดีมหันตโทษ (Cour d'Assises) ทั้งนี้เพราะกฎหมายอาญาฝรั่งเศสแบ่งประเภทความผิดเป็น Contravention, Délit และ Crime—จึงได้แบ่งอำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาแต่ละประเภทไว้โดยดีอัตราไทยตามกฎหมายอาญาเป็นเกณฑ์

ซึ่งมีผลเป็นการไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดีที่มีการร้องคัดค้านนั้น แล้วให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอกรณีพิพาทดังกล่าวต่อศาลคดีชกกันพิจารณาต่อไป

5. ถ้าศาลยุติธรรมยอมถอนอำนาจในการพิจารณารคดีตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดร้องคัดค้าน (ตามข้อ 3) โดยยอมตามคำคัดค้านก็ต้องส่งจำหน่วยคดีที่กำลังพิจารณานั้นเสียคดีก็เป็นอันยุติ

6. ภายหลังจากที่ผู้ว่าราชการจังหวัดร้องคัดค้านแล้ว และศาลยุติธรรมสั่งยกคำร้องคัดค้านตามข้อ 4 แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ออกคำสั่งปฏิเสธอำนาจศาลภายใน 15 วัน ถือว่าเป็นการยอมตามคำสั่งศาลยุติธรรม

การพิจารณากรณีชกกันเชิงนิเสธ (Conflit Négatif)

สำหรับกรณีชกกันเชิงนิเสธ (Conflit Négatif) นั้น ศาลคดีชกกันเข้ามาเกี่ยวข้องกับในลักษณะที่แตกต่างกับกรณีชกกันเชิงนิเสธ (Conflit Positif) กล่าวคือ ในกรณีชกกันเชิงนิเสธนี้ ฝ่ายปกครองมิได้รับความกระทบกระเทือนแต่ประการใด แต่เอกชน คือ เจ้าทุกข์ หรือผู้เสียหายเป็นผู้รับเคราะห์ในกรณีที่เกิดเป็นคดี หรือกรณีพิพาทขึ้นแล้วทางศาลยุติธรรมก็คดี ศาลคดีปกครองก็คดีต่างไม่ยอมรับพิจารณาคดีให้ โดยต่างฝ่ายก็อ้างว่าคดีที่นำมาฟ้องร้องนั้นไม่อยู่ในอำนาจพิจารณา กรณีเช่นว่านี้ในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า *Déni de Justice* คือเป็นการ “ปฏิเสธให้ความยุติธรรม” กล่าวคือผู้เป็นเจ้าของทุกข์หรือผู้เสียหายไม่อาจขอให้ผู้ใดเป็นผู้ให้ความยุติธรรมแก่ตนได้ เพราะต่างฝ่ายต่างก็ปฏิเสธโดยอ้างว่าตนไม่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา ปราบฏุมคดีตัวอย่างดังต่อไปนี้¹⁷

บุคคลผู้หนึ่งได้รับบาดเจ็บอันเนื่องมาจากเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกันระหว่างรถของทางราชการและรถของเอกชน เจ้าทุกข์ได้ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของรถยนต์เอกชนต่อศาลแพ่ง โดยเจ้าทุกข์เชื่อว่าเจ้าของรถยนต์เอกชนนั้นเป็นฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย คดีนี้ศาลแพ่งพิพากษายกฟ้องโดยระบุในคำพิพากษาว่า อุบัติเหตุเกิดจากรถยนต์ของทางราชการ เจ้าทุกข์จึงได้นำคดีร้องฟ้องต่อศาลคดีปกครอง แต่ศาลคดีปกครองสั่งยกคำร้องเสียโดยให้เหตุผลว่าคดีนี้คนขับรถของทางราชการไม่ได้กระทำผิด

¹⁷คดี S. Rosay, ศาลคดีชกกัน, 8 พฤษภาคม 1933. (T.C. Rosay, S. 1933-3-117).

คดีตัวอย่างนี้พึงเห็นได้ชัดว่า คำตัดสินของศาลทั้งสองฝ่าย คือศาลแพ่งและศาลคดีปกครองขัดกับเหตุการณ์ที่เป็นจริง คือในเมื่อมีผู้เสียหายโดยอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการชนกันของรถยนต์ของเอกชนกับของทางราชการ ก็ต้องมีผู้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย การที่ศาลยุติธรรมคือศาลแพ่งและศาลคดีปกครองต่างก็ยกฟ้องคดีเช่นนี้เป็นการปฏิเสธให้ความยุติธรรมแก่เจ้าทุกข์และเจ้าทุกข์ก็ต้องการหาศาลที่จะประสิทธิประสาทความยุติธรรมให้กับตนอยู่ กรณีเช่นนี้จึงเป็นคดีขัดกันเชิงนิเชธ และฝรั่งเศสเปิดโอกาสให้เอกชนนำคดีขึ้นร้องฟ้องต่อศาลคดีขัดกันได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเอกชนมิให้ถูกรุกรอนหรือถูกกระทบกระเทือนจากการกระทำของฝ่ายปกครองหรือผู้หนึ่งผู้ใดโดยมิชอบ

ในทางปฏิบัติในเมื่อเอกชนนำคดีขัดกันเชิงนิเชธขึ้นสู่การพิจารณาของศาลคดีขัดกันแล้ว ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลนี้ในอันที่จะตัดสินชี้ขาดว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลใดพิจารณาท่อไป

กรณีขัดกันในการใช้อำนาจวินิจฉัย (Conflicts de Décision)

อันความจริงกรณีขัดกันในการใช้อำนาจวินิจฉัย (Conflicts de Décision) มีลักษณะคล้ายคลึงกับกรณีขัดกันเชิงนิเชธ (Conflict Négatif) เป็นอันมาก ที่คล้ายกันก็คือ เอกชนผู้เป็นเจ้าของทุกข์สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลคดีขัดกันได้ และโดยหลักการก็เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์และสิทธิของประชาชน ส่วนที่ต่างกันก็เพราะในกรณีขัดกันเชิงนิเชธกรณี หรือในกรณีขัดกันเชิงนิเชธคดี ศาลคดีขัดกันเพียงแต่พิพากษาว่าคำสั่งของศาลยุติธรรมหรือศาลคดีปกครองเป็นไปโดยมิชอบและชี้ขาดลงไปว่ากรณีพิพาทนั้นให้อยู่ในอำนาจของศาลใดเป็นผู้พิจารณาเท่านั้น มิได้ชี้ขาดในประเด็นอื่น ๆ ด้วยส่วนในกรณีขัดกันในการใช้อำนาจวินิจฉัยนั้น ศาลคดีขัดกันมีอำนาจพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วพิพากษาชี้ขาดในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิที่โต้แย้งกันได้ด้วย เช่นในคดีตัวอย่าง Rosay เรื่องอุบัติเหตุรถยนต์ของเอกชนและรถยนต์ของทางราชการชนกันโดยมีผู้ได้รับบาดเจ็บและฟ้องเรียกค่าเสียหายตามที่โต้กล่าวมาแล้วข้างต้น พึงสังเกตได้ว่าศาลแพ่งไม่รับพิจารณาเพราะมีรถยนต์ของทางราชการเข้ามาเกี่ยวในคดีด้วยจึงถือว่าไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมในอันที่จะเข้าไปพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับฝ่าย

ปกครอง แต่ครั้งเจ้าทุกข์นำคดีขึ้นฟ้องศาลคดีปกครอง ศาลคดีปกครองก็พิจารณาแต่เพียงว่าคนขับรถยนต์ของทางราชการมิได้กระทำผิด มิได้พิจารณาเลยไปถึงว่าการชดใช้ค่าเสียหายควรตกอยู่กับฝ่ายใด ผลของคำพิพากษาทั้งสองศาล คือฝ่ายศาลแพ่งคดี ศาลคดีปกครองคดี เป็นการปฏิเสธความยุติธรรมให้กับผู้เสียหายคือเจ้าทุกข์ในคดีนี้ และในกรณีนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจวินิจฉัยของศาลด้วย เพราะฉะนั้นโดยกฎหมายฉบับลงวันที่ 20 เมษายน 1932 จึงได้ให้อำนาจแก่ศาลคดีซัดกันมีอำนาจหน้าที่กว้างขวางกว่าเดิม คือมิใช่เพียงแต่ชี้ขาดให้ศาลใดพิจารณาคดีที่พิพาทกันเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจชี้ขาดเกี่ยวกับสิทธิที่โต้แย้งกันด้วยถึงกล่าวแล้วข้างต้น และโดยเฉพาะคดีตัวอย่าง Rosay ศาลคดีซัดกันได้ตัดสินชี้ขาดว่า “ความรับผิดชอบในอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นให้ตกอยู่ระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายเอกชนเจ้าของรถยนต์คนละครึ่งเท่า ๆ กัน”¹⁸

อนึ่ง คำพิพากษาของศาลคดีซัดกันให้ถือเป็นที่สุด ไม่มีการอุทธรณ์ หรือฎีกา ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย

ศาลคดีปกครอง (Tribunaux Administratifs)

ศาลคดีปกครอง (Tribunaux Administratifs) ของฝรั่งเศสในปัจจุบันเรียกชื่อตรงตามความหมายของศัพท์ในภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้เป็นไปโดยผลการปรับปรุงเกี่ยวกับอำนาจศาลตามกฤษฎีกาฉบับลงวันที่ 30 กันยายน 1953 ซึ่งแต่เดิมใช้ชื่อว่า Conseil de Préfecture

ประวัติของ Conseil de Préfecture ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลคดีปกครองมาแต่ดั้งเดิมนั้นเป็นที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ Conseil de Préfecture ตั้งขึ้นโดยกฎหมายฉบับลงวันที่ 28 พฤษภาคม 1799 สมัยนโปเลียนดำรงตำแหน่งเป็นกงสุล (Consul) วัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง Conseil de Préfecture ขึ้นมาครั้งนั้นก็เพื่อให้ Conseil de Préfecture ทำหน้าที่เป็นสำนักที่ปรึกษาการราชการระดับท้องถิ่น ของผู้ว่าราชการจังหวัด (Préfet) อันเป็นการจำลองแบบสำนัก

¹⁸ ปัจจุบัน กรณีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุทางจราจรโดยมีรถยนต์ของทางราชการเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ซึ่งทางราชการจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายคดี หรือตัวข้าราชการ, พนักงานขององค์การรัฐบาลจักต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งคดี ได้มีกฎหมายฉบับลงวันที่ 31 ธันวาคม 1957 กำหนดให้โอนไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม (Tribunal Judiciaire) พิจารณา

ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินที่เรียกว่า Conseil d'Etat ซึ่งเป็นสำนักที่ปรึกษาราชการแผ่นดินระดับชาติสำหรับประมุขแห่งรัฐ ด้วยเหตุนี้จึงให้มี Conseil de Préfecture ประจำอยู่ทุก ๆ จังหวัด (Departements) ทั่วประเทศฝรั่งเศส และโดยที่ผู้ว่าราชการจังหวัด (Préfet) มีอำนาจหน้าที่ควบคุมเทศบาลด้วย Conseil de Préfecture จึงต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกกฎข้อบังคับในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในอำนาจของเทศบาลและเป็นที่ปรึกษากฎหมายของจังหวัด ส่วนอีกฐานะหนึ่งก็คือทำหน้าที่เป็นศาลปกครอง เพื่อระงับกรณีพิพาทอันเกี่ยวกับการโต้แย้งสิทธิในระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง หรือในระหว่างฝ่ายปกครองกับฝ่ายปกครองด้วยกัน

วิวัฒนาการต่อมาในปี 1926 ได้มีกฎหมายออกมาแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจของ Conseil de Préfecture โดยแทนที่จะมีทุกจังหวัด แต่ได้ลดจำนวนลงเหลือเพียง 22 แห่ง กล่าวคือมีการรวมเขตอำนาจศาลแล้วเรียกชื่อใหม่ว่า Conseils de Préfecture Interdépartementaux เพราะเป็นการรวมเขตหลายจังหวัดให้อยู่ในอำนาจของศาลหนึ่ง ๆ ทำนองเดียวกับการแบ่งเขตอำนาจของศาลไทยเป็นศาลมณฑลในสมัยก่อน ครั้นได้กำหนดเขตอำนาจศาล ของ Conseils de Préfecture Interdépartementaux ขึ้นใหม่แล้ว อำนาจหน้าที่ซึ่งเคยเป็นที่ปรึกษาราชการของจังหวัดก็เป็นอันลดน้อยลง คงทำหน้าที่แต่ในศาลศาลคดีปกครองเป็นส่วนใหญ่

ครั้นในปี 1953 ได้มีกฎหมายกาลบับลงวันที่ 30 กันยายน แก้ไขปรับปรุงในเรื่องเขตอำนาจศาลคดีปกครองขึ้นใหม่อีกซึ่งในครั้งนั้นให้เปลี่ยนชื่อจาก Conseils de Préfecture Interdépartementaux มาเป็น Tribunaux Administratifs และได้เพิ่มจำนวนจาก 22 ศาล มาเป็น 31 ศาล¹⁹

อำนาจหน้าที่ของศาลคดีปกครอง

ศาลคดีปกครองมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ก็คือพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายปกครองที่เกิดขึ้นภายในเขตอำนาจของศาล เป็นศาลชั้นต้นเกี่ยวกับคดีปกครองและรับอุทธรณ์ฎีกาเพื่อส่งไปยัง Conseil d'Etat ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลคดีปกครองสูงสุด

¹⁹ หลังจาก ค.ศ. 1960 ทราบว่าฝรั่งเศสได้มีการปรับปรุงเกี่ยวกับศาลคดีปกครองใหม่อีก ฉะนั้นในปัจจุบันจำนวนศาลคดีปกครองอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอีกก็ได้

นอกจากหน้าที่พิจารณาคดีปกครองแล้ว ยังรักษาประเพณีในเรื่องเป็นที่ปรึกษา
ราชการซึ่งในปัจจุบันมีน้อยมาก เพราะตามปกติเสนอไปยัง Conseil d'Etat เพื่อพิจารณา
สั่งการอยู่แล้ว

กรณีพิพาทอันเกี่ยวกับฝ่ายปกครองนั้นมีอยู่มากมาย แต่ส่วนใหญ่เป็นกรณีโต้
แย้งซึ่งสิทธิระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง อำนาจหน้าที่ของศาลคดีปกครองของฝรั่งเศส
ในการใช้กฎหมายบังคับแก่คู่กรณีเป็นไปอย่างกว้างขวางมาก โดยกฤษฎีกาฉบับลงวันที่ 30
กันยายน 1953 ระบุให้ศาลคดีปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ตามกฎหมายโดยใช้
คำในภาษาฝรั่งเศสว่า "Juge de Droit Commune" อันเป็นถ้อยคำที่กินความกว้างโดยอาจ
เทียบได้กับ "Common Law" ของอังกฤษ คือกฎหมายจารีตประเพณี แต่โดยที่ฝรั่งเศส
นิยมหลักหลักการกฎหมายโรมันโดยถือว่า กฎหมายลายลักษณ์อักษรมีคุณค่าในการบังคับสูงสุด
ดังนั้นในทางปฏิบัติตามกฤษฎีกาที่ให้อำนาจแก่ศาลคดีปกครองดังกล่าวแล้วนั้น ย่อมหมายถึง
ถึงว่า ศาลคดีปกครองมีอำนาจนำเอาบทบัญญัติแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีอยู่ มาใช้
บังคับในบรรดาคดีพิพาทที่เกิดขึ้น ถ้าเมื่อใดไม่มีกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ก็ให้ศาล
วินิจฉัยตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ซึ่งถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้นก็ต้องวินิจฉัย
คดีโดยอาศัยเทียบเคียงบทกฎหมายที่ใกล้เคียงหรือตามหลักกฎหมายทั่วไป

องค์การยุติธรรมที่ทำหน้าที่พิจารณาคดี เฉพาะกรณีพิพาทเกี่ยวกับหน้าที่ราชการ
บางอย่าง

นอกจากศาลคดีปกครองที่เรียกว่า Tribunaux Administratifs แล้ว ฝรั่งเศสยังมี
องค์การยุติธรรมที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเฉพาะเกี่ยวกับหน้าที่ราชการบางอย่างในเมื่อเกิดเป็น
กรณีพิพาทขึ้นโดยทำหน้าที่เป็นศาลซึ่งภาษาฝรั่งเศสเรียกรวม ๆ ว่า Tribunaux à Compé-
tence Spéciale แต่ชื่อขององค์การยุติธรรมนั้น ๆ ตั้งขึ้นโดยคล้อยไปตามหน้าที่เฉพาะอย่างที่มี
อำนาจพิจารณา ซึ่งบางองค์การยุติธรรมก็มีชื่อแปลความหมายเป็น "ศาล" บางองค์การก็
มีชื่อเรียกเป็น "คณะกรรมการ" หรือ "สภา" จึงไม่อาจที่จะแปลความหมายตามรูปศัพท์ได้
ตรง ๆ นอกจากให้ความหมายของอำนาจหน้าที่เพื่อสะดวกแก่การทำ ความเข้าใจเป็นภาษา
ไทย ในการนี้จึงขอนามกล่าวโดยสังเขป ทั้งนี้เพราะองค์การยุติธรรมที่ทำหน้าที่เป็นศาล
คดีปกครองเช่นนี้มีมากมายไม่อาจที่จะนำมากล่าวได้ทั้งหมด อาทิเช่น :-

Cour des Comptes ศาลสารบัญชี มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับการบัญชี การเงินของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ รวมทั้งการบัญชีและการเงินของเทศบาล

Cour de Discipline Budgétaire ศาลคดีความผิดเกี่ยวกับการงบประมาณ ซึ่งหมายถึงความรับผิดชอบต่าง ๆ ในด้านที่เกี่ยวกับการบริหารงานคลังและการงบประมาณ ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรม รวมทั้งกิจการงบประมาณของเทศบาล

Tribunaux des Pensions Militaires, des Dommages de Guerre ศาลคดีเบี้ยหวัด เบี้ยบำนาญทหาร และค่าเสียหายจากสงคราม

Conseil de Prud'hommes ศาลคดีแรงงาน และระงับกรณีพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

Conseils de Revision คณะกรรมการเกณฑ์ทหาร

Conseils du Contentieux Administratif ศาลคดีปกครองโดยเป็นคดีที่เกิดขึ้นในดินแดนฝรั่งเศสโพ้นทะเล

Conséil Supérieur de L'Éducation Nationale สภาการศึกษาแห่งชาติ

Conseils des Universités สภามหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม องค์การยุติธรรมที่ฝรั่งเศสใช้ชื่อเรียกว่า "Tribunal" หรือ "Cour" นั้นย่อมหมายถึงศาลซึ่งทำหน้าที่พิจารณาพิพากษารวดคดีที่เกี่ยวข้องตามชื่อเรียกขานนั้นตรง ๆ โดยเฉพาะ กล่าวคือจะชี้ขาดตัดสินคดีแต่อย่างเดียวและจะไม่ส่งคดีเกินคำขอเป็นอันขาด ส่วนองค์การยุติธรรมที่มีชื่อเรียกเป็นคณะกรรมการกิติ หรือสภา ก็มักมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่หน่วยราชการที่มีปัญหาเกี่ยวข้องกับหน้าที่คว้นนอกเหนือไปจากการพิจารณาชี้ขาดในกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น

บรรดาองค์การยุติธรรมที่ทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดกรณีพิพาทเฉพาะที่เกี่ยวกับหน้าที่ราชการบางอย่างดังกล่าวนี้เมื่อตัดสินกรณีพิพาทเป็นประการใดแล้ว ถ้าคู่ความไม่พอใจก็อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปยัง Conseil d'Etat ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดคดีปกครองได้อีกด้วย

Conseil d'Etat

องค์การยุติธรรมของฝ่ายบริหารที่สำคัญที่สุดของฝรั่งเศสได้แก่ Conseil d'Etat ซึ่งโดยชื่อขององค์การและวัตถุประสงค์ทำหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน” ของรัฐบาล ขณะเดียวกันมีบทบาทที่ทรงเกียรติสูงสุดในการรักษาและประสิทธิประสาทความยุติธรรมในทางปกครองหรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้รักษาความยุติธรรมให้กับฝ่ายบริหารด้วยเท่าๆ กับการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนพลเมืองฝรั่งเศสในแง่การปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน

ประวัติของ Conseil d'Etat เป็นการจำลองรูปของสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของกษัตริย์ (Conseil du Roi) ในระบบเก่า (Ancien Régime) คือสมัยที่ฝรั่งเศสยังอยู่ในระบอบปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ครั้นภายหลังที่ได้มีการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสแล้ว นโปเลียนซึ่งสมัยดำรงตำแหน่งเป็นกงสุล ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 52 แห่งรัฐธรรมนูญปีที่ 8 ค.ศ. 1799 ก่อตั้ง Conseil d'Etat ขึ้น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ Conseil d'Etat ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำอันเกี่ยวกับการใช้อำนาจทั้งสาม คืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการเรียก Conseil d'Etat ในสมัยนั้นว่า “สภาที่ปรึกษาของนโปเลียน” (Conseil Napoléonien)

นับแต่ปี ค.ศ. 1806 เป็นต้นมาได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณากรณีพิพาทในทางปกครองขึ้นเรียกว่า Commission du Contentieux ทำหน้าที่พิจารณากรณีพิพาทระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง ซึ่งในสมัยนั้นยังรักษาจารีตประเพณีเดิมโดยถือว่าอำนาจประสิทธิประสาทความยุติธรรมอยู่กับประมุขแห่งรัฐ (Justice Retenue) จึงเพียงแต่ให้ความเห็นแนะนำอันเกี่ยวกับกรณีพิพาทในทางปกครองที่เกิดขึ้นว่าควรจะดำเนินการหรือตัดสินชี้ขาดในสถานใด ต่อมาได้มีกฎหมายฉบับลงวันที่ 28 พฤษภาคม 1872 ให้อำนาจเด็ดขาดแก่ Conseil d'Etat ทำการพิจารณากรณีปกครองและพิพาทวิชาชีพเหมือนศาล โดยกระทำในนามพระราชชาติฝรั่งเศส และคำพิพากษาของ Conseil d'Etat ถือเป็นที่สุด โดยไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปอีกแล้ว คณะกรรมการพิจารณากรณีพิพาทในทางปกครองนี้อยู่ในแผนกที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า La Section du Contentieux ซึ่งขึ้นอยู่ใน Conseil d'Etat เพราะฉะนั้นจึงถือว่า Conseil d'Etat เป็นศาลสูงสุดคดีปกครองของฝรั่งเศสมาจนทุกวันนี้

ในหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของรัฐบาลนั้น Conseil d'Etat ได้แบ่งส่วนราชการออกไปอีก 4 แผนก ดังนี้²⁰

1. La Section de L'Intérieur.
2. La Section des Finances.
3. La Section des Travaux Publics.
4. La Section Sociale.

อำนาจหน้าที่ของ Conseil d'Etat

ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า Conseil d'Etat มีบทบาทคู่ (Double Rôle) อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ (1) บทบาทในการใช้อำนาจหน้าที่ฐานะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ (Attributions Consultatives) และ (2) บทบาทในการใช้อำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษากรณีพิพาททางปกครอง (Attributions Contentieuses) ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงภารกิจอันสำคัญยิ่งของ Conseil d'Etat จึงขอแยกอธิบายแต่ละส่วนของอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

อำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ Conseil d'Etat ได้แบ่งส่วนราชการบริหารออกเป็น 5 แผนกดังกล่าวนั้นแล้วข้างต้น ก็เป็นศาลสูงสุดคดีปกครองเสียแผนกหนึ่ง อีกสี่แผนกเป็นแผนกที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครอง²¹ ทั้งนี้โดยแบ่งส่วนใหญ่ๆ ในวงกว้างเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของฝรั่งเศส คือ

1. แผนก La Section de L'Intérieur มีหน้าที่บริหารงานและพิจารณาปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการปกครองภายในประเทศค้ำนครหลวงมหาดไทย คือการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเทศบาลหรือส่วนการปกครองท้องถิ่นโดยตรง

²⁰Conseil d'Etat, *Organisation, Fonctionnement et Statut des Membres*, Décrets du 30 juillet 1963, Journal Officiel de la République Française, No. 63-130 (Paris; Août 1963), pp. 5-14.

²¹André de Laubadère, *op. cit.*, pp. 46-53.

2. แผนก La Section des Finances มีหน้าที่พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ รวมทั้งการบริหารการคลังในหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้มีเฉพาะกิจการในหน้าที่ของกระทรวงการคลังกระทรวงเกี่ยวเท่านั้นก็ตามได้ แต่ยังมีหมายถึงกิจการของกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในทางเศรษฐกิจและการคลังซึ่ง Conseil d'Etat ต้องให้คำปรึกษาแนะนำด้วย

3. แผนก La Section des Travaux Publics มีอำนาจหน้าที่พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานโยธาธิการ งานก่อสร้างต่าง ๆ และทางหลวง

4. แผนก La Section Sociale มีหน้าที่พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการสวัสดิการสังคม การประชาสงเคราะห์และการประกันสังคม

ตามปกติปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่การพิจารณาของ Conseil d'Etat นั้น อาจเป็นเรื่องที่รัฐบาลหรือรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงส่งมาเพื่อขอรับคำแนะนำหรือขอรับความเห็นชอบก็ได้ บรรดาเรื่องราวอันเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วก็จะแยกส่งให้แผนกใดแผนกหนึ่งข้างต้นพิจารณา หรือในบางกรณีอาจมีปัญหาคาบเกี่ยวกับหน้าที่หลายแผนก ก็อาจมีการพิจารณาร่วมกันได้การแบ่งส่วนราชการของ Conseil d'Etat เช่นนี้ เพื่อประโยชน์ในการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างกว้าง ๆ โดยแต่ละแผนกประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละแขนงวิชาการของส่วนงานนั้น ๆ อย่างแท้จริง ส่วนในการให้ความเห็นแนะนำแก่รัฐบาลหรือกระทรวงเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่ขอให้ Conseil d'Etat พิจารณานั้น เลขานุการคณะกรรมการของแต่ละแผนกที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ลงนามในหนังสือในนามของ Conseil d'Etat²²

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการร่างกฎหมายและการออกกฎหมายบังคับ

ประวัติดั้งเดิมของ Conseil d'Etat นอกจากจะมีบทบาทในด้านการปกครองและการบริหารราชการ (Domaine Administratif) แล้ว ยังมีหน้าที่ในตํานิติบัญญัติ (Domaine Législatif) คืออำนาจริเริ่มในทางนิติบัญญัติโดยตรากฎหมายออกมาบังคับใช้ หรือพิจารณายกเลิกกฎหมายที่เห็นว่าล้าสมัยหรือหมกความจำเป็นในทางบังคับแล้วด้วย สมัยต่อมาแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงอันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ Conseil d'Etat แต่ก็ยังรักษา

²²Jean Rivero, *op. cit.*, pp. 159-168.

จารีตนิยมบางประการไว้ในฐานะที่ Conseil d'Etat เคยเป็นที่ปรึกษาอันเกี่ยวกับการร่างกฎหมายและทำหน้าที่เป็นผู้ร่างกฎหมายเป็นต้น²³

ตามรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสฉบับปี 1958 ให้อำนาจรัฐบาลเสนอร่างกฎหมายต่อรัฐสภาได้ ทั้งนี้เท่ากับว่ารัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหารก็มีสิทธิริเริ่มในทางนิติบัญญัติด้วย นอกจากนั้นบรรดากฎหมายต่าง ๆ ที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายรัฐสภาได้ตราไว้แล้วก็ยังเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารซึ่งได้แก่รัฐมนตรีกระทรวงเจ้าหน้าที่ผู้รักษาการตามกฎหมายนั้น ๆ มีอำนาจออกกฎกระทรวงหรือกฎข้อบังคับอื่น ๆ เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายเป็นไปโดยเรียบร้อย ในกรณีต่าง ๆ เหล่านี้รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสได้ให้ Conseil d'Etat เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้:-

1. ทำหน้าที่ร่างกฎหมาย (Projet de Loi) และ บทบัญญัติที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหารในอันที่จะตราออกมาใช้บังคับได้เช่นเดียวกับกฎหมาย²⁴

2. ในกรณีที่รัฐบาลใช้อำนาจตราบทบัญญัติอันเป็นการวางระเบียบเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติมีหลักปฏิบัติอยู่ 2 วิธี คือ :-

(ก) ถ้าเป็นเรื่องที่ใช้บังคับถึงประชาชนให้ใช้ทำนองเดียวกับกฎหมาย เช่น กฎกระทรวง, ประกาศ, ข้อบังคับ, คำสั่ง ต้องได้รับความเห็นชอบจาก Conseil d'Etat ก่อน²⁵

²³ประเทศไทยเคยมีกรมร่างกฎหมายขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม ครั้นเปลี่ยนแปลงตารปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ได้มีประกาศพระบรมราชโองการ ฯ ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2475 ให้โอนกรมร่างกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมมาขึ้นต่อคณะกรรมการราษฎร และให้ประธานคณะกรรมการราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีกรมร่างกฎหมายโดยตำแหน่ง (โปรดคณหนังสือประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 45 กฎหมาย พ.ศ. 2475 หน้า 212-213)

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476 ให้โอนงานและบรรดาพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรมร่างกฎหมายไปสังกัดคณะกรรมการกฤษฎีกา หลักการและเหตุผลของพระราชบัญญัตินี้ก็คือ ให้คณะกรรมการกฤษฎีกามีหน้าที่ (1) จัดทำร่างกฎหมายหรือข้อบังคับตามคำสั่งของสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรีแล้วแต่กรณี (2) รับปรึกษาให้ความเห็นในทางกฎหมายแก่ทบวงการเมืองของรัฐบาล (3) พิจารณาพิพากษาคดีปกครองตามที่จะได้มีกฎหมายให้อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการกฤษฎีกา (โปรดคณหนังสือประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 46 กฎหมาย พ.ศ. 2476 หน้า 526-527)

²⁴André Mignet, *La Nouvelle Constitution*, (Paris: Imprimerie Brodart et Taupin, 1958), pp. 43-52.

²⁵*Ibid.*, pp. 43-52

(ข) ถ้อยคำที่ตราไว้โดยฝ่ายนิติบัญญัติวางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ มิได้กำหนดวิธีการบังคับเอาไว้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ฝ่ายบริหารมีอำนาจที่จะวางข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายได้ ข้อกำหนดเหล่านี้เป็นการบังคับทั่ว ๆ ไปจึงมีผลเป็นกฎหมาย เช่นกฎศกฐิติเป็นต้น ดังนั้นก่อนที่จะประกาศใช้กฎศกฐิติต้องได้รับความเห็นชอบจาก Conseil d'Etat ซึ่งในทางระเบียบปฏิบัติที่ประชุมใหญ่ (Assemblée Générale) ของ Conseil d'Etat เป็นผู้พิจารณา²⁶

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการให้ความเห็นแนะนำอื่น ๆ ซึ่งไม่อยู่ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส แต่โดยจารีตนิยมที่เคยปฏิบัติกันมาฝ่ายบริหารมักขอร้องให้ Conseil d'Etat พิจารณาปัญหาอันเกี่ยวกับราชการบริหารที่สำคัญ ๆ เสมอมา ทั้งนี้โดยมีข้อสังเกตต่อไปนี้:-

1. การวินิจฉัยสั่งการเฉพาะกรณี (Decisions Particulières) เจ้ากระทรวงมีอำนาจสิทธิขาดที่จะกระทำโดยมิจำกัดหรือ Conseil d'Etat ก็ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เป็น การเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ (Utilité Publique) หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อันเป็นการเกี่ยวข้องไปถึงบุคคลภายนอก ฯลฯ รัฐบาลก็ควรหารือและขอความเห็นชอบจาก Conseil d'Etat

2. ความเห็นหรือข้อเสนอแนะของ Conseil d'Etat มิได้ผูกมัดรัฐบาลในอันที่จะต้องปฏิบัติตาม เพราะตามหลักรัฐบาลย่อมอิสระเป็นตัวของตัวเองในการวินิจฉัยสั่งการได้ โดยเด็ดขาดแต่ในทางปฏิบัติถ้าการกระทำของรัฐบาลเกิดผลเสียหายขึ้นแก่ผู้อื่น รัฐบาลก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ และอาจถูกฟ้องร้องเป็นจำเลยต่อศาลคดีปกครองได้ ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลย่อมตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบเพราะมิได้หารือ Conseil d'Etat เสียก่อน

3. การบริหารราชการของกระทรวงทบวงกรมย่อมตกอยู่ในความรับผิดชอบของ รัฐบาลต่อประชาชนในที่สุด ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการบริหารราชการรวมทั้งการ ตีความในกฎหมาย หรือการแปลเจตนาของกฎหมายในเมื่อกระทรวงทบวงกรมเสนอปัญหา และหารือมายัง Conseil d'Etat คำวินิจฉัยหรือคำแนะนำของ Conseil d'Etat ย่อมเป็นที่เชื่อถือได้เป็นทางการและถือเป็นบันทึกรฐานในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารราชการต่อไปได้

²⁶Ibid., pp. 43-52.

4. Conseil d'Etat มีอำนาจริเริ่มในอันที่จะเสนอแนะให้กระทรวงทบวงกรม ดำเนินการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการเสียใหม่ ตลอดจนมีอำนาจในการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ออกมาเป็นการลำเอียงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันซึ่งกระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ ยังคงใช้อยู่ก็ได้

อำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีพิพาทในทางปกครอง

Conseil d'Etat มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีพิพาทในทางปกครอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้—

1. มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีชั้นต้น เฉพาะกรณีที่สำคัญ ๆ คือ—

(๑) คดีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้ของ บรรดาเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของรัฐบาล (Hautes Autorités Gouvernementales) ซึ่งหมายถึงบุคคล ในคณะรัฐบาลหรือรัฐมนตรีและนักบริหารชั้นสูงในวงการของรัฐบาล ทั้งนี้ไม่ว่าการใช้อำนาจหน้าที่นั้นจะได้กระทำลงไปในฐานะที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสั่งการในนามของตน นอกจากนี้ได้แก่กรณีที่เกี่ยวข้องกับสถานะภาพของข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยกฎกระทรวงรวมทั้งการแต่งตั้งบุคคลในสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี และการแต่งตั้งสมาชิกคณะกรรมการในสภาเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

(๒) คดีที่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนในเรื่องอำนาจศาลคดีปกครองชั้นต้น หรือกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นนอกดินแดนประเทศฝรั่งเศส แต่เกี่ยวข้องกับตัวข้าราชการฝ่ายปกครองของฝรั่งเศสที่ไปปฏิบัติหน้าที่การงานตามคำสั่งของทางราชการ

(๓) คดีที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารราชการฝรั่งเศสในดินแดนต่างประเทศ

2. Conseil d'Etat มีอำนาจพิจารณาคดีอุทธรณ์ในทางปกครอง ซึ่งคัดค้านคำพิพากษาของศาลคดีปกครองชั้นต้น

3. Conseil d'Etat ทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดคดีปกครอง คือรับพิจารณาฎีกาคดีปกครองทุกประเภทที่องค์การยุติธรรมของ ฝ่ายปกครองได้พิจารณาพิพากษาแล้วคู่กรณีไม่พอใจ ร้องคัดค้าน ดังนั้นคำพิพากษาชี้ขาดของ Conseil d'Etat จึงถือเป็นที่สุด ไม่มีการฎีกาคำพิพากษาของ Conseil d'Etat ต่อไปอีกแล้ว ส่วนในการพิจารณาคดีปกครองกระทำโดยเบ็ดเตล็ดตามหลักแห่งกฎหมายทั่วไป

4. ในฐานะที่เป็นศาลสูงสุดคดีปกครอง Conseil d'Etat มีอำนาจควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของบรรดาองค์การยุติธรรมในทางปกครอง ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลคดีปกครองชั้นต้นทั้งหลายด้วย

กระบวนการยุติธรรมในกรณีพิพาทเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการร้องทุกข์ (Droit de Pétition) ในเมื่อตนได้รับความไม่เป็นธรรมจากบุคคลอื่น คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (Autorité Publique) กระทรวงทบวงกรมต่างๆ และองค์การรัฐบาล ทั้งนี้วิธีการแห่งกฎหมายปกครองและระบบปกครองของฝรั่งเศส จึงมีความสำคัญต่อการรักษาความยุติธรรมในทางปกครอง โดยเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของเอกชนต่อการกระทำในทางปกครอง ขณะเดียวกันเป็นการรักษาไว้ซึ่งอำนาจและเกียรติภูมิของฝ่ายปกครองในฐานะที่เป็นฝ่ายที่ใช้อำนาจหรือมีเอกสิทธิ์บางอย่างในการดำเนินงานในทางปกครอง การที่ประเทศฝรั่งเศสได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลคดีปกครอง และศาลยุติธรรมเป็นส่วนศักดิ์ต่างหากจากกันนั้น ย่อมเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกทั่วไปแก่ประชาชนในแง่ของความยุติธรรมที่ตนจะได้รับจากฝ่ายปกครองโดยมีศาลเป็นที่พึ่ง

ตามที่ได้อธิบายแล้วว่า รัฐเป็นนิติบุคคลย่อมมีทั้งสิทธิและหน้าที่จึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นเนื่องจากการดำเนินบริการสาธารณะ ในกรณีที่เกิดมีการละเมิดอันเป็นเหตุให้เอกชนได้รับความเสียหายนั้น รัฐหรือข้าราชการที่กระทำหน้าที่ในนามของรัฐจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย แต่เนื่องจากกระบวนการต่างๆ อันเกี่ยวกับการร้องขอรับความยุติธรรมในกรณีที่มีข้อพิพาทขัดแย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับฝ่ายปกครองนั้น ฝรั่งเศสได้กำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้ละเอียดมาก ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องขอนำมากล่าวโดยย่อเฉพาะที่เห็นเป็นกรณีสำคัญ ๆ

กระบวนการพิจารณากรณีพิพาทเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง

การใช้สิทธิของบุคคลในการร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อขอรับความเป็นธรรมตามกฎหมายนั้น ฝรั่งเศสใช้คำว่า "Recours" คำร้อง

ขอความเป็นธรรมมีอยู่ ๒ ประเภทด้วยกัน คือ (1) คำร้องขอความเป็นธรรมทางปกครอง (Recours Administratif) เป็นคำร้องขอความเป็นธรรมที่เกี่ยวกับตัวผู้บริหารงาน (Administrateur) นั้นเองหรือผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการ อันเป็นต้นเหตุให้เกิดมีการกระทำในทางปกครองและเป็นผลทำให้ผู้ร้องต้องการขอรับความเป็นธรรม และ (2) คำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาท (Recours Contentieux) เป็นคำร้องที่มีการคัดค้านโต้แย้งกันซึ่งสิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้ร้องกับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ คำร้องประเภทนี้ต้องนำขึ้นพิจารณาโดยผู้ที่ได้รับอำนาจตามกฎหมายเสมอ

คำร้องขอความเป็นธรรมทางปกครอง ยังแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ (1) คำร้องขอรับความกรุณา (Recours Gracieux) อันเป็นการร้องขอให้วินิจฉัยสั่งการในเรื่องราวของคดีใหม่ในกรณีที่ตนเห็นว่าตามที่เจ้าพนักงานได้สั่งการไปแล้วยังไม่ได้รับความยุติธรรมเพียงพอ และ (๒) คำร้องขอในทางบังคับบัญชา (Recours Hiérarchique) เป็นคำขอที่เสนอต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปเพื่อขอให้ควบคุม หรือสั่งระงับการกระทำใด ๆ ที่ผู้ร้องถือว่าตนได้รับความเดือดร้อนหรือไม่พอใจ

กระบวนการพิจารณาอันเกี่ยวกับคำร้องทั้งสองประเภทดังกล่าวแล้วนี้แตกต่างกันอยู่มากกล่าวคือ —

๑. แยกต่างในเนื้อหาอันเป็นมูลกรณี โดยคำร้องขอความเป็นธรรมทางปกครองนั้น มูลกรณียังไม่เป็นการโต้แย้งซึ่งสิทธิตามกฎหมาย แต่คำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทเป็นกรณีโต้แย้งซึ่งสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย

๒. แยกต่างกันเรื่องแบบและกระบวนการพิจารณาเรื่องราว คำร้องขอความเป็นธรรมทางปกครองมีจำกัดกระทำตามแบบและกระบวนการวิธีพิจารณาเรื่องราว (Formes et Procédures) แต่อย่างใด ผู้ร้องมีอิสระทุกประการที่จะกล่าวอ้างในคำร้องเพื่อขอรับในสิ่งที่ตนประสงค์จากทางการ แม้ที่สุดการขอให้ฝ่ายปกครองกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลทางกฎหมายสนับสนุน ส่วนคำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทต้องมีหลักฐานอ้างอิงว่าการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าพนักงานเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย

หรือฝ่าฝืนกฎหมาย นอกจากนั้นการยื่นคำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทต้องกระทำตามแบบและ
ต้องดำเนินการตามกระบวนการวิธีพิจารณาเรื่องราวซึ่งทางการได้กำหนดไว้

3. แยกต่างกันในอำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้รับพิจารณาคำร้อง กรณีคำร้องขอ
ความเป็นธรรมทางปกครองนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองผู้มีหน้าที่พิจารณามีอำนาจเต็มในอัน
ที่จะตอบรับพิจารณาหรือปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้องก็ได้ ในกรณีที่รับพิจารณาย่อมมี
อำนาจสั่งการได้ตามแต่จะเห็นสมควร หรืออาจสั่งการในคำร้องเกินกว่าที่เจ้าทุกข์ร้องขอ
ได้ สำหรับคำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทเป็นเรื่องที่บังคับให้ผู้พิพาทขอสั่งการโดยมีอำนาจจำกัด
และคำตัดสินหรือคำสั่งศาลไม่อาจสั่งเกินคำขอ (Ultra Petita) ที่ปรากฏในคำร้องนั้น

4. แยกต่างกันในลักษณะของผลการพิจารณา การพิจารณาชี้ขาดของฝ่าย
ปกครองในคำร้องขอความเป็นธรรมทางปกครองนั้น ถือเป็นกรณีวินิจฉัยสั่งการในทาง
ปกครองอันเป็นการกระทำฝ่ายเดียว (Actes Administratifs Unilatéraux) แต่การพิจารณา
ชี้ขาดในคำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทถือเป็นคำสั่ง, คำตัดสินหรือคำพิพากษาของศาล ถือเป็น
เป็นคำวินิจฉัยตามกฎหมาย (Décision Juridictionnelle) ซึ่งมีผลบังคับแก่คู่กรณี

ประโยชน์ในการนำเอาลักษณะแตกต่างของกรณีขัดแย้งในทางปกครอง คือคำ
ร้องขอความเป็นธรรมทางปกครอง (Recours Administratif) กับ คำร้องเกี่ยวกับกรณีพิพาท
ทางคดี (Recours Contentieux) มาเสนอ ณ ที่นี้ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงวิธีการของ
ฝรั่งเศสอันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในทางปกครองโดยเขายอมให้ผู้อยู่ใต้อำนาจการ
ปกครอง (Les Administrés) คือประชาชนพลเมืองทั้งหลาย มีโอกาสเลือกใช้กระบวนการ
ยุติธรรมในทางใดทางหนึ่งตามที่ตนเห็นว่าจะได้ผลสมประโยชน์ของตน กล่าวคือเลือกที่จะ
ยื่นคำร้องขอความยุติธรรมทางปกครองต่อกระทรวงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของ
ตนดี หรือว่าจะดำเนินการทางศาลคดีปกครองเสียทีเดียว ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ความพอใจของ
ประชาชนผู้เสียหาย

การใช้สิทธิของประชาชนฝรั่งเศสอันเกี่ยวกับการกระทำในทางปกครองที่ขัดแย้ง
ข้อสิทธิหรือประโยชน์อันควรได้ตามกฎหมายนั้น ก่อนข้างจะกว้างขวางเพราะนอกจาก
จะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งคงได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังอาจดำเนินการทั้งสองวิธีพร้อมกันได้ด้วย กล่าว

คือทำคำร้องเรียนขอรับความเป็นธรรมจากกระทรวงเจ้าหน้าที่ทางหนึ่ง และดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลคดีปกครองอีกทางหนึ่งพร้อม ๆ กันก็ย่อมกระทำได้²⁷

พิจารณาในแง่ของการบริหารราชการในทางรัฐประศาสนศาสตร์ พึงสังเกตได้ว่าวิธีการของฝรั่งเศสเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนควบคุมการบริหารงานของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อย่างเต็มที่ การที่ทางราชการกระทรวงเจ้าหน้าที่รับพิจารณาคำร้องขอความเป็นธรรมของราษฎรย่อมเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างหนึ่งในทางจิตวิทยาการเมืองในฐานะที่ประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง ขณะเดียวกันเป็นการตรวจสอบผลในทางปฏิบัติของทางราชการไปในตัวด้วย เพราะถ้าหากกิจการที่ทางราชการได้ดำเนินไปเป็นผลดีแก่ประชาชนถ้วนหน้ากันแล้ว ก็ย่อมจะมีใครได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรม ส่วนในการที่ยินยอมให้ประชาชนนำกรณีพิพาทในทางปกครองขึ้นฟ้องร้องต่อศาลคดีปกครองได้อีกส่วนหนึ่งด้วยนั้น เป็นวิธีประกันสิทธิเสรีภาพและประโยชน์อันควรจะมีควรได้ทางศาล เพราะศาลเป็นกลางจริง ๆ มิได้อยู่ในอาณัติของผู้ใดโดยมีแต่หน้าที่ประสิทธิประสาทความยุติธรรมให้กับคู่กรณี การมีศาลคดีปกครองจึงเป็นวิธีควบคุมการบริหารราชการตามระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งของประเทศที่ใช้หลักกฎหมายโรมัน

การจำแนกลักษณะต่าง ๆ ของกรณีพิพาททางปกครอง กล่าวโดยทั่วไป กรณีพิพาททางปกครองย่อมเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ซึ่งฝรั่งเศสใช้ว่า Droit²⁸ โดยมีความหมายกว้างมาก เพราะรวมถึงบรรดาข้อบังคับและคำสั่งต่าง ๆ ฯลฯ ด้วย การที่ผู้ร้องหรือเจ้าทุกข์นำกรณีพิพาทขึ้นสู่ศาลอาจเป็นไปในรูปลักษณะต่าง ๆ กัน คืออาจเป็นการร้องขอให้ระงับ, งดเว้น, ยกเลิกการกระทำ ขอให้ลงโทษด้วยการชำระชดใช้ค่าเสียหาย หรือขอให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการยอมรับรัฐสิทธิตามกฎหมายของเจ้าทุกข์หรือผู้ฟ้องคดี ในกรณีเหล่านี้ถ้าเป็นคดีที่ต้องนำขึ้นฟ้องร้องยังศาลยุติธรรม ก็พิจารณาถึงผลของคำพิพากษาหรือผลการบังคับคดีว่าเป็นไปในทางแพ่งหรืออาญาแล้วแยกฟ้องต่อศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีโดยตรง ส่วนในคดีปกครองนั้นตรงกันข้าม คำขอบังคับคดีของเจ้าทุกข์มิได้เป็นอย่างไร

²⁷Jean Rivero, *op. cit.*, p.173.

²⁸Droit ตามศัพท์ภาษาฝรั่งเศสยังหมายถึง "สิทธิ" อันชอบธรรมของบุคคลในอันที่จะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นเดียวกับคำ Right ในภาษาอังกฤษ

กรณีทางแพ่งหรือทางอาญาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้กรณีพิพาททางปกครอง จึงต้องใช้กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษต่างหากจากคดีแพ่ง หรือคดีอาญาอื่น ๆ การจำแนกลักษณะต่าง ๆ ของกรณีพิพาททางปกครองก็เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดีให้เป็นไปตามคำขอของผู้ร้อง

การจำแนกประเภทคำร้องในกรณีพิพาททางปกครอง อาจแบ่งออกได้เป็น ๔ จำพวกดังต่อไปนี้ :—²⁹

1. กรณีพิพาทที่ร้องขอให้ศาลพิจารณเกี่ยวกับอำนาจตามกฎหมายของเจ้าพนักงานก็ดี ขอให้พิจารณาคำสั่งของเจ้าพนักงานว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือขอให้ศาลพิจารณาดังการกระทำในทางปกครองว่าเป็นการไปเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ดี ฯลฯ กรณีเหล่านี้รวมไว้ในประเภทเดียวกัน ซึ่งฝรั่งเศสเรียกว่า *Contentieux d'Annulation*

2. บางกรณีผู้ร้อง ซึ่งนอกจากจะร้องกล่าวอ้างในข้อ 1 แล้ว ยังขอให้ลงโทษผู้กระทำผิดโดยให้ชดใช้ค่าเสียหายเป็นตัวเงินให้ด้วย (*Condamnations Pécuniaires*) กรณีเช่นนี้จัดเข้าในประเภทเรียกว่า *Contentieux de Pleine Jurisdiction*

3. คดีบางเรื่องมีปัญหาเกี่ยวพันทางกฎหมายอันเกี่ยวกับตัวผู้ร้อง เช่นสิทธิตามกฎหมายของผู้ร้อง สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล, สิทธิเกี่ยวกับสัญชาติฝรั่งเศส ฯลฯ กรณีเหล่านี้จำเป็นต้องขอให้ศาลยุติธรรมชี้ขาดเสียก่อน นอกจากนี้ยังมีบางกรณีอื่นเกี่ยวกับการกระทำในทางปกครอง ซึ่งต้องขอให้ศาลยุติธรรมได้สวนมูลกรณีเพื่อให้เกิดเป็นการแน่ชัดลงไป เพราะฝ่ายปกครองอาจกระทำการโดยมีฐานะอย่างเดียวกับเอกชนก็ได้ เช่นในกรณีรัฐวิสาหกิจเป็นต้น ซึ่งความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐวิสาหกิจในทางการค้าย่อมเป็นไปตามกฎหมายเอกชนและใช้กฎหมายเอกชนบังคับ แต่ในบางกรณีการกระทำในการปกครองก็ไม่ชัดแจ้งว่ากระทำการไปในฐานะอะไร ด้วยเหตุนี้ก็ต้องให้ผู้เสียหายร้องขอให้ศาลยุติธรรมตีความเสียก่อน กรณีพิพาทจำพวกนี้จัดเข้าประเภทที่เรียกว่า *Contentieux de l'Interprétation*

4. กรณีพิพาทอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นจำพวกสุดท้ายได้แก่กรณีที่มีการขอให้ลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ฝ่าฝืน ข้อบังคับอันเกี่ยวกับการสงวนรักษาซึ่งอสังหาริมทรัพย์อันเป็น

²⁹ Jean Rivero, *op.cit.*, pp. 174-175.

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน Immeubles du Domaine Public กรณีเช่นนี้เรียกว่า Contentieux du Répression

การจำแนกกรณีพิพาททางปกครองไว้เป็นประเภทๆ เช่นนี้ ย่อมได้ประโยชน์ต่อการพิจารณาขั้นต้นโดยคัดเอาเรื่องราวที่ไม่เข้าหลักเข้าเกณฑ์ในทางคดีออกไปเสีย เพราะมีฉะนั้นแล้ว จะเป็นการทำความยุ่งยากให้กับผู้พิพากษาศาลคดีปกครองซึ่งจะต้องเสียเวลาพิจารณาเรื่องราวที่ไร้สาระโดยใช่เหตุ

ความรับผิดชอบของฝ่ายที่ใช้อำนาจปกครอง

ตามหลักกฎหมายปกครองของฝรั่งเศสที่ว่า รัฐต้องรับผิดชอบในกรณีละเมิดอันเนื่องมาจากการดำเนินบริการสาธารณะซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่เอกชนนั้น หลักนี้มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการรับรู้ ๒ ชั้นในการกระทำที่แสดงออกในนามของรัฐคือ (๑) รับรู้ในความรับผิดชอบขององค์การหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการสาธารณะ (๒) รับรู้ในความรับผิดชอบของบุคคลคือตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เป็นเสมือนหนึ่งหลักประกันคู่ ซึ่งกำจุนเกื้อกูลกันและกันอันเป็นผลทำให้เอกชนได้รับความคุ้มครองจากรัฐโดยแน่นอนยิ่งขึ้น ไม่มีข้อแม้ใด ๆ ในเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายระบุไว้

ความรับผิดชอบของฝ่ายที่ใช้อำนาจปกครองนั้น ฝรั่งเศสใช้ว่า Responsabilité de la Puissance Publique ทั้งนี้หมายถึงบรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายของรัฐบาลและองค์การต่าง ๆ ของรัฐ ตลอดจนพนักงานเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่ในส่วนการปกครองท้องถิ่นด้วย บรรดาเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้เอง เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองในฐานะที่เป็นฝ่ายปกครองโดยกระทำหน้าที่และแสดงเจตนาแทนรัฐหรือองค์การของรัฐ³⁰

ตามหลักกฎหมายของฝรั่งเศสต่างกับอังกฤษและประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายแองโกลแซ็กซอน คืออังกฤษถือว่าข้าราชการมีฐานะเท่าเทียมกับเอกชนธรรมดาอื่น ๆ ที่เป็นพลเมืองของประเทศ เมื่อมีกรณีพิพาทฟ้องร้องฐานละเมิดอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการก็ต้องฟ้องต่อศาลยุติธรรม เพราะอังกฤษไม่มีศาลคดีปกครอง ทั้งหลักกฎหมายของอังกฤษถือว่ารัฐได้รับความคุ้มครองไม่ต้องถูกฟ้องร้องและไม่ต้องรับผิดชอบในการที่ข้าราชการ

³⁰ *Ibid.*, p. 223.

การของรัฐไปก่อความเสียหายใด ๆ อันเป็นกรณีละเมิดขึ้นแก่เอกชน ทั้งนี้เป็นเหตุที่สืบเนื่องมาจากหลักกฎหมายโบราณในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งถือว่าพระมหากษัตริย์ไม่อาจทรงกระทำผิด³¹ (The King can do no wrong) จึงเป็นผลคุ้มครองถึงรัฐและองค์การของรัฐโดยไม่ต้องรับผิดชอบไปด้วย แม้อันที่มาสืบค้นพระมหากษัตริย์ของอังกฤษจะมีได้ทรงใช้พระราชอำนาจเด็ดขาดเช่นเมื่อก่อน แต่อังกฤษก็ยังคงถือจารีตประเพณีเดิมอยู่ตลอดมา

ผลแตกต่างในหลักกฎหมายของฝรั่งเศสและอังกฤษจะเห็นได้ชัดในแง่ของการคุ้มครองผู้เสียหายดังนี้:—

1. ความหลักของฝรั่งเศส เอกชนสามารถฟ้องรัฐให้รับผิดชอบละเมิดได้ และจากหลักนี้ เมื่อมีการเสียหายก็ต้องมีการชดเชยทดแทน เอกชนจึงมีทางที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเต็มที่ในเมื่อคนเป็นฝ่ายชนะคดี

2. ส่วนหลักกฎหมายของอังกฤษรัฐไม่ต้องรับผิดชอบ เอกชนจึงต้องฟ้องข้าราชการผู้กระทำละเมิดให้รับผิดชอบส่วนตัว แม้ศาลยุติธรรมจะได้พิจารณาพิพากษาให้ข้าราชการผู้นั้นชดเชยค่าเสียหาย แต่ก็มีปัญหาในทางบังคับคดีในเมื่อข้าราชการผู้นั้นไม่มีทรัพย์สินส่วนตัวเพียงพอที่จะชำระเป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแก่โจทก์ตามคำบังคับของศาลได้ เอกชนผู้เสียหายก็หมดหนทางที่จะไปไล่เบี้ยเอาจากผู้ใดได้อีก

ตามวิธีการของฝรั่งเศสจึงมีความแน่นอนในผลที่จะได้รับเป็นค่าเสียหายไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง คือถ้าศาลฟังได้ว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐ ศาลก็ย่อมจะชี้ขาดลงไปให้รัฐเป็นผู้ชดเชยค่าเสียหายโดยเต็มจำนวน หรือถ้ากรณีฟังว่าเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเป็นส่วนตัว ศาลก็ปกครองก็จะชี้ขาดลงไปเช่นเดียวกัน ผู้เสียหายย่อมจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเสมอตามสิทธิอันชอบธรรมของตน

ลักษณะความรับผิดชอบขององค์การหรือหน่วยงาน

ทฤษฎีในเรื่องความรับผิดชอบตามกฎหมายปกครองของฝรั่งเศสโดยทั่ว ๆ ไป คล้ายคลึงกับทฤษฎีความรับผิดทางแพ่งเพื่อการละเมิดตามกฎหมายเอกชนอยู่เป็นอันมาก

³¹ ประยูร กาญจนกุล, *op. cit.*, p. 62-63.

แต่ที่แตกต่างกันนั้น ความเสียหายตามกฎหมายปกครองท้องถิ่นประกอบที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย คือ³² :-

1. ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องมีลักษณะที่สามารถปรับเอาเป็นความผิดได้ (Imputable) คือความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากการกระทำของฝ่ายปกครองโดยชัดแจ้ง หรือมีสาเหตุมาจากฝ่ายปกครองอาทิเช่นการละเลย หรือละเว้นไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งจนเป็นเหตุให้เกิดเป็นความเสียหายขึ้น ส่วนข้อยกเว้นที่ฝ่ายปกครองไม่ต้องรับผิดชอบก็คือ เหตุสุดวิสัย (Force Majeure) หรือความเสียหายเกิดจากผู้เสียหายเองไม่ว่าจะเป็นบางส่วนหรือทั้งหมด

2. ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องแน่นอน (Certain) เป็นความเสียหายในปัจจุบัน ไม่ใช่คาดว่าจะเกิดหรืออาจจะเกิด หรือความเสียหายในอนาคตซึ่งไม่เป็นที่แน่นอน เพราะอาจจะเกิดหรืออาจจะไม่เกิดก็ได้เท่า ๆ กัน ในกรณีที่กองทหารไปตั้งสนามยิงเป้า และในการยิงเป้าของทหารปรากฏว่ากระสุนปืนตกไปในที่ของเอกชน กรณีเช่นนี้ถือเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแน่นอน³³ แต่ในกรณีที่ทางการทหารปลุกสร้างคลังแสงเก็บกระสุนดินระเบิดและวัตถุระเบิดต่าง ๆ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นที่น่ากลัวอันตรายโดยอาจเกิดระเบิดขึ้นก็ได้ แต่ก็หาได้เป็นมูลให้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่³⁴

3. ต้องเป็นความเสียหายที่เกิดโดยตรง (Direct) แก่ตัวบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวผู้เสียหายโดยตรง เช่น สามัญภริยา, บิดามารดา, บุตร ไม่ใช่บุคคลที่สาม

4. ความเสียหายนั้นมีลักษณะเฉพาะ (Spécial) ก็เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลบางคนหรือเฉพาะตัวที่อยู่ในที่นั้น ความเสียหายมิได้เกิดขึ้นทั่วไปแก่บุคคลทั้งหมดภายในท้องที่นั้นๆ หรือภายในหมู่บ้านนั้น อาทิเช่นในกรณีที่ตำรวจปราบปรามโจรผู้ร้ายโดยมีการยิงต่อสู้กันแล้วกระสุนปืนไปถูกผู้เสียหายเข้า ซึ่งอาจเป็นใครคนหนึ่งใน

³² André de Laubadère op.cit., p. 119

³³ คำพิพากษาของ Conseil, d'Etat ลงวันที่ 6 มีนาคม 1974, Recueil Dalloz 1875, p.20.

³⁴ คำพิพากษาของ Conseil d'Etat ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1882, Recueil Dalloz 1882, p. 63.

บริเวณนั้น ทั้งต่างกับกรณีสงคราม ซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก อันว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหายในกรณีสงคราม

5. ต้องเป็นความเสียหายที่เกิดแก่ตัวบุคคล คือชีวิตร่างกาย หรือเกิดแก่ทรัพย์สินของผู้เสียหาย โดยการกระทำของฝ่ายปกครอง

ความเสียหายในทางจิตใจหรือในทางศีลธรรม (Dammage Moral) ไม่เข้าอยู่ในกฎเกณฑ์ที่จะได้รับการชดใช้ทดแทนเป็นค่าเสียหายตามกฎหมายปกครอง³⁵ ได้แก่ความเศร้าโศกอันเกิดจากการที่ต้องสูญเสียโดยมรดกกรรมของคนที่ตนรักเป็นต้น ซึ่งกรณีเช่นนี้ ศาลคดีปกครองถือว่าความเศร้าเสียใจ (Douleur Morale) ในความผูกพันทางศีลธรรมไม่อาจตราค่าเป็นค่าเงินได้ จึงไม่มีทางที่จะทดแทนค่าเสียหายเพื่อการนี้ แต่ในกรณีที่ผู้ตายมีภาระเลี้ยงดูอยู่ในอุปการะ ศาลคดีปกครองเคยตัดสินให้จ่ายเงินค่าเลี้ยงดู (Pension Alimentaire) แก่ผู้อยู่ในอุปการะของผู้ตาย และให้จ่ายเงินค่าทำศพและค่าทดแทนอย่างอื่นที่เป็นค่าเสียหายโดยตรง³⁶

ความเสียหายอันเกี่ยวกับความรู้สึกทางจิตใจ ยังมีตัวอย่างในกรณีที่บาทหลวงในศาสนาโรมันคาทอลิกฟ้องว่านายกเทศมนตรีสั่งให้ตำรวจโบสถ์ ในการฝังศพโดยมิได้ประกอบพิธีทางศาสนาว่า เป็นความเสียหายต่อความรู้สึกทางจิตใจของผู้ที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิก³⁷ ในเรื่องนี้ Conseil d'Etat ยกฟ้องเพราะไม่อาจตราค่าความเสียหายทางจิตใจเป็นค่าเงินได้โดยตรงทั้งไต่ถามแล้ว³⁸

³⁵คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 29 ตุลาคม 1954, คดี Bondurand, Recueil Dalloz 1954, p. 764.

³⁶คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 25 มกราคม 1952, คดี Simon, Recueil Dalloz 1952, p. 549.

³⁷การทำพิธีฝังศพผู้ที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิก บาทหลวงเจ้าอาวาสจะเป็นผู้สั่งตั้งระฆังและประกอบพิธีศาสนา เมื่อนำศพมาที่โบสถ์เสร็จแล้ว บาทหลวงผู้ทำพิธีจะไปส่งศพถึงป่าช้าที่ฝังศพ เพื่อทำพิธีฝัง ส่วนผู้ที่กะทึงศาสนาอื่นหรือเป็นผู้ที่ถูกลงโทษทางศาสนาอื่น เมื่อถึงแก่กรรมลง บาทหลวงเจ้าอาวาสจะไม่ยอมประกอบพิธีให้ และตามกฎหมายตั้งระฆังทั้งห้ามนำศพไปฝังรวมในที่ของสัปบุรุษอื่น ๆ

³⁸คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 7 มีนาคม 1934, คดี Abbé Bellonde, Recueil Dalloz 1934, p. 309.

ความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวของข้าราชการหรือพนักงานในองค์การของรัฐ

บรรดาการกระทำของข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในองค์การของรัฐที่จะถือเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่สามารถแยกออกจากการปฏิบัติในหน้าที่การงานอย่างเด็ดขาด ในเรื่องนี้แม้ว่าในทางปฏิบัติจะเป็นการยุ่งยากมาก แต่ก็มีหลักเกณฑ์ที่พอถือเป็นแนวทางพิจารณาได้ดังนี้ :-

1. เป็นการกระทำในขณะที่มิได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือเป็นการนอกเวลาราชการ (Hors de la Fonction) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการกระทำในเวลาส่วนตัวของเขา³⁹ เช่น กรณีอุบัติเหตุเกิดจากพนักงานเทศบาลขับรถจักรยานยนต์ชนคนบาดเจ็บขณะเดินทางกลับบ้านเมื่อเลิกงานแล้ว กรณีนี้พนักงานเทศบาลต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายเป็นส่วนตัว⁴⁰
2. เนื้อแท้และเหตุผลของการกระทำ (Raison du But) ในขณะปฏิบัติหน้าที่ต้องเป็นไปโดยสุจริต ไม่มีเจตนาอื่นเคลือบแฝง คือเจตนาถลันแกลังกระทำให้เกิดความเดือดร้อน หรือกระทำด้วยความพยาบาทมาตราร้าย ดังนั้นถ้าการปฏิบัติตรงกันข้ามกับหลักที่กล่าวนี้ ก็ต้องรับผิดชอบส่วนตัว ได้แก่กรณีที่ตำรวจกระทำรุนแรงแก่ผู้ต้องหาขณะทำการจับกุมโดยผู้ต้องหาไม่มีการขัดขืนต่อสู้เลยเช่นนี้ ตำรวจผู้นั้นต้องรับผิดชอบส่วนตัวฐานทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา⁴¹
3. เหตุผลความหนักเบาของการกระทำ (Raison de la Gravité) ในเมื่อกิจกรรมนั้นสำเร็จลง ทั้งนี้เป็นการพิจารณาถึงพฤติกรรมในทางปฏิบัติของข้าราชการหรือพนักงานในองค์การของรัฐ กล่าวคือถ้าพฤติกรรมที่ปฏิบัติลงไปนั้นโน้มน้ำหนักลงไปทางทุจริต หรือเป็นความผิดในทางอาญาก็ต้องรับผิดชอบส่วนตัว เช่นเจ้าพนักงานกระทำการตามหน้าที่แต่กระทำด้วยความประมาทเป็นเหตุทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย กรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานผู้นั้นต้องรับผิดชอบในทางอาญาเป็นส่วนตัว⁴² ส่วนหน่วยงานต้นสังกัดก็ต้องรับผิดชอบในการชดใช้

³⁹ Jean rivero, *op. cit.*, p. 234.

⁴⁰ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 27 ตุลาคม 1944, คดี Ville de Nice, Recueil Sirey 1945, p. 20.

⁴¹ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1922, คดี Immarigeon, Recueil Sirey 1923, p. 185.

⁴² คำพิพากษาศาลคดีขัดกัน (Tribunal des Conflites) ลงวันที่ 14 มกราคม 1935, คดี Trépaz, Recueil Sirey 1935, p. 17.

ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ถ้าผู้ตายมีภาระต้องเลี้ยงดูผู้อยู่ในอุปการะ หรือต้องเสียค่าทำศพและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาปัญหาในเรื่องความรับผิดเป็นส่วนตัวของข้าราชการหรือพนักงานในองค์การของรัฐดังกล่าวข้างต้นนี้ เมื่อมีคดีเกิดขึ้นผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องฟ้องต่อศาลยุติธรรม ขอให้พิจารณาชี้ขาดถึงความรับผิดของข้าราชการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นส่วนตัวก่อนได้เสมอ เพราะข้าราชการมีอยู่สองฐานะ คือฐานะที่เป็นข้าราชการ และฐานะที่เป็นเอกชนธรรมดาและในเมื่อมีการเสียหายเกิดขึ้น ก็มีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะร้องฟ้องขอรับการชดใช้ฐานละเมิด

ความผิดพลาดในหน้าที่

ความรับผิดชอบที่ตกอยู่แก่องค์การหรือหน่วยงานของรัฐนั้น เกิดขึ้นโดยผลแห่งการกระทำหรือการปฏิบัติหน้าที่การงานของข้าราชการ หรือเจ้าพนักงานในองค์การของรัฐนั่นเอง องค์การหรือส่วนราชการไม่มีชีวิตจิตใจและไม่อาจกระทำการใด ๆ โดยปราศจากเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการได้ ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่การงานของข้าราชการหรือพนักงานในองค์การของรัฐจึงอาจเป็นผลดีหรือผลร้ายแก่องค์การหรือหน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกก็ได้

ในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานในหน้าที่ หรือเกิดการบกพร่องต่อหน้าที่ขึ้นนั้น ฝรั่งเศสใช้ว่า *Faute de Service* ซึ่งหมายถึงความบกพร่องในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนในหน่วยงานหรือองค์การนั้น แต่ทว่าความบกพร่องในหน้าที่นั้น เป็นเรื่องที่ไม่อาจจะปรับเอาเป็นความผิดแก่ข้าราชการหรือพนักงานคนใดคนหนึ่ง เป็นส่วนตัวได้ ตัวอย่างเช่น โรงไฟฟ้าซึ่งจำหน่ายกระแสไฟสำหรับแสงสว่างเป็นกำลังไฟขนาด 220 โวลต์ แต่ปรากฏว่ากำลังไฟตกลงเหลือเพียง 150 โวลต์ เป็นเหตุให้ไฟหรือหลอด ความบกพร่องที่เกิดขึ้นเช่นนี้ไม่อาจปรับเอาเป็นความผิดจากเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบเป็นส่วนตัวได้ แต่ถือเป็นความผิดหรือความบกพร่องในการดำเนินงานบริการของโรงไฟฟ้า

Conseil d'Etat ถือว่าการที่อุบัติเหตุบนท้องถนนเกิดขึ้นเพราะสัญญาณไฟจราจรขัดข้องไม่ทำงาน รถจึงเกิดชนกันขึ้นนั้น เป็นความผิดของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการติดตั้ง

เครื่องสัญญาณาจารย์⁴³ หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่โยธาเทศบาลใช้วัสดุที่มีคุณภาพไม่ดีมาทำการซ่อมถนนหนทางเป็นเหตุให้เกิดอันตรายขึ้นแก่ผู้ใช้ถนนเช่นนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบ⁴⁴

การที่นำเอาเรื่องความรับผิดชอบขององค์การหรือหน่วยงาน และความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวของข้าราชการและพนักงานในองค์การของรัฐ มาเสนอพอสังเขป ณ ที่นี้ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบถึงระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศสพอสมควร ถึงความแตกต่างอันเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการใช้กำลังเสียหายตามกฎหมายเอกชน และความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาชน

ประโยชน์จากการศึกษาระบบศาลคฤปกครองของฝรั่งเศส

การที่ประเทศฝรั่งเศสแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลคฤปกครองกับศาลยุติธรรมเด็ดขาดออกจากกัน โดยต่างเป็นอิสระมิได้ขึ้นแก่กันและไม่ก้าวก่ายล้ำแดนแห่งอำนาจหน้าที่ซึ่งกันและกันนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวความคิดทางการเมืองอันมีประวัติตั้งเดิมมาแก่ครั้งการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสปี 1789 บรรดานักการเมืองและนักปฏิวัติ มีความหวาดเกรงต่อการแทรกแซงของฝ่ายตุลาการในกิจการทางฝ่ายปกครอง เพราะเมื่อครั้งฝรั่งเศสยังอยู่ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ฝ่ายตุลาการมีอำนาจมากและสามารถบังคับฝ่ายปกครองได้ด้วย นอกจากนี้แนวปรัชญาในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 ฝ่าย คือ อำนาจอธิปไตย, อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการมิให้อยู่ในกำมือของบุคคลคนเดียวหรือหมู่คณะใดคณะหนึ่งโดยเฉพาะ ก็เพื่อบังคับลัทธิราชาธิปไตยในทางการเมือง ประกอบกับฝรั่งเศสนิยมลัทธิกฎหมายโรมันเป็นทุนประเดิมอยู่แล้วด้วย นักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสจึงสนับสนุนระบบกฎหมายปกครองโดยแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนเป็นส่วนต่าง มีศาล

⁴³ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 20 เมษายน 1934, คดี Le Meut, Recueil Dalloz 1935, p. 463.

⁴⁴ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 1921, คดี Malou, Recueil Dalloz 1921, p. 975.

คดีปกครองทำหน้าที่พิจารณากรณีพิพาทในทางการปกครองตามกฎหมายมหาชน ส่วนศาลคดีปกครองทำหน้าที่พิจารณาพิพากษากรณีพิพาทที่เกี่ยวกับกฎหมายเอกชน ทั้งนี้โดยเหตุผลต่อไปนี้⁴⁵

1. กฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายเอกชนมีวัตถุประสงค์ในการวางระเบียบบังคับความสัมพันธ์ ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน กำหนดฐานะของเอกชนตามกฎหมายรวมทั้งการวางระเบียบเกี่ยวกับทรัพย์สินของเอกชน และกรณีพิพาทระหว่างเอกชน ส่วนกฎหมายมหาชนมีวัตถุประสงค์ในการวางระเบียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตย, การดำเนินบริการสาธารณะ, การจัดระเบียบองค์การสาธารณะหรือสถาบันในการบริหารงานของรัฐ, จัดระเบียบงานภายในขององค์การรัฐบาล, กำหนดหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ที่องค์การต่าง ๆ ของรัฐมีต่อเอกชน รวมทั้งกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการของรัฐหรือบริการสาธารณะด้วย

2. กฎหมายมหาชนอาจแยกออกจากกฎหมายเอกชนได้อย่างเด็ดขาด เพราะมีกฎเกณฑ์ของตนเองโดยครบถ้วน กฎหมายมหาชนมีหลักอันเป็นอิสระซึ่งสามารถใช้บังคับได้ คดีในทางปกครองหรือเกี่ยวกับฝ่ายปกครองจึงเป็นอำนาจของศาลคดีปกครองพิจารณาพิพากษา ศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจที่จะรับพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับฝ่ายปกครอง กรณีพิพาทระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครองจึงต้องอยู่ในอำนาจของศาลคดีปกครองพิจารณาคณะเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

3. การแบ่งแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน ทำให้เกิดผลต่างกันในทางใช้สิทธิ กล่าวคือ ในกฎหมายมหาชนฝ่ายปกครองมีอำนาจที่จะบังคับเอกชนให้ปฏิบัติตามคำสั่งของคนได้โดยไม่ต้องฟ้องร้องหรือขออำนาจจากศาลก่อน ต่างกับเอกชนด้วยกันซึ่งในเมื่อเกิดขัดแย้งกันในเรื่องสิทธิ เอกชนจะดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามความเห็นของตนหาได้ไม่ จำต้องฟ้องร้องต่อศาลขอให้ศาลตัดสินชี้ขาดในข้อพิพาทนั้นแล้วบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของฝ่ายที่ถูกความคำสั่งของศาล

⁴⁵ ดร. ประยูร กาญจนศุค, *op. cit.*, หน้า 37-44.

การแบ่งแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนย่อมมีประโยชน์ต่อการพิจารณาถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับฝ่ายปกครอง และในการใช้กฎหมายบังคับ เพราะฝ่ายปกครองก็จำต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หากใช้ว่าจะมีเอกสิทธิ์ไปเสียทุกกรณีไม่⁴⁶

ผลของการแบ่งแยกกฎหมายมหาชน ย่อมทำให้การจัดระเบียบองค์การและการบริหารงานสาธารณะต้องกระทำโดยบทกฎหมาย กล่าวคือ :-

(ก) การก่อตั้งองค์การสาธารณะหรือสถาบันสำหรับบริหารกิจการของรัฐ ต้องกระทำโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นการตั้งกระทรวงหรือกรมต้องมีกฎหมายจัดตั้ง ส่วนในการตั้งหน่วยงานย่อย อาจได้รับมอบอำนาจจากฝ่ายนิติบัญญัติ ให้ฝ่ายบริหารจัดตั้งขึ้นได้ โดยออกเป็นกฤษฎีกา เช่นในการจัดตั้งกองและแผนกต่าง ๆ ในกรมหนึ่ง ๆ เป็นต้น

(ข) การเลิกล้มบริการสาธารณะต้องกระทำโดยบทบัญญัติของกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่อำนาจนี้ฝ่ายนิติบัญญัติอาจมอบหมายให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการได้

(ค) การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองย่อมต้องมีกฎหมาย หรือกฎข้อบังคับกำหนดอำนาจหน้าที่โดยชัดแจ้ง เจ้าหน้าที่งานของรัฐจะกระทำการใดนอกเหนือไปจากที่กฎหมายให้อำนาจไว้มิได้

(ง) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองย่อมไม่มีอำนาจที่จะกระทำการใดใดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่กฎหมายได้บัญญัติไว้แล้วโดยผลการ

(จ) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะล่วงล้ำอำนาจหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้ กล่าวคือจะออกกฎข้อบังคับคำสั่งไม่ได้ เว้นไว้แต่จะได้รับมอบอำนาจจากฝ่ายนิติบัญญัติ เช่นมีกฎหมายให้อำนาจออกกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของกระทรวง หรือมีกฎหมายให้อำนาจออกเป็นกฤษฎีกา

โดยหลักการข้างต้น ทางฝ่ายประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครองก็จะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราไว้ กล่าวคือ :-

(1) ต้องเคารพและปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(2) ต้องปฏิบัติตามคำสั่งและข้อบังคับหรือข้อห้ามของฝ่ายปกครองซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย

⁴⁶André de Laubadère, op. cit., pp. 38-46.

ผลของการปฏิบัติในการใช้กฎหมายบังคับ จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองโดยตรง ซึ่งถ้าฝ่ายประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครองซัดขึ้น ก็ย่อมมีโทษอันเป็นความผิดทางอาญาแต่ถ้าผู้อยู่ใต้การปกครองเห็นว่า คำสั่งของฝ่ายปกครองผิดกฎหมายก็อาจคัดค้านหรืออุทธรณ์คำสั่งต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองชั้นสูงขึ้นไป หรือฟ้องร้องต่อศาลคดีปกครองได้ในที่สุด

ประโยชน์ในการบริหารราชการ

การศึกษาระบบศาลคดีปกครองของฝรั่งเศสมีประโยชน์ต่อการบริหารตามความหมายในทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นอันมาก ทั้งนี้เนื่องด้วยการบริหารราชการของกระทรวงทบวงกรมทั้งหลาย และการดำเนินบริการสาธารณะขององค์การต่างๆ ของรัฐย่อมต้องไปภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย บรรดาข้าราชการหรือเจ้าพนักงานในองค์การของรัฐก็ต้องเป็นปฏิบัติการไปตามอำนาจหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากมีอำนาจที่จะดำเนินการใดๆ ตามอำเภอใจหรือโดยพลการแต่อย่างใดไม่ ทั้งนี้การปฏิบัติราชการหรือที่เรียกรวม ๆ ว่าการบริหารราชการตามความหมายอย่างกว้างก็คือ การดำเนินบริการสาธารณะนั้น เพื่อที่จะให้สำเร็จลุล่วงสู่เป้าหมายตามนโยบายของรัฐบาล ก็จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์ที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้ การวินิจฉัยสั่งการของนักบริหารและหัวหน้างานก็ต้องประกอบด้วยหลักการ ข้อเท็จจริงและข้ออ้างอิงในทางกฎหมาย การใช้ดุลพินิจของนักบริหารแต่ละกรณีจึงเป็นเรื่องสำคัญมากในประเทศฝรั่งเศส เพราะถ้าใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบด้วยเหตุผลหรือเป็นไปตามอารมณ์ของนักบริหารแล้ว ในเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นอาจถูกฟ้องต่อศาลคดีปกครองได้ ส่วนการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีผลเท่า ๆ กับการวินิจฉัยสั่งการผิดไปจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้นั่นเอง ซึ่งในกรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายในตัว

ประโยชน์ของการมี ศาลคดีปกครอง เป็นการช่วยให้การบริหาร ราชการเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและประหยัด เพราะประชาชนผู้มีส่วนได้เสียต่อผลของการปฏิบัติราชการย่อมมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นร้องฟ้องต่อศาลคดีปกครองได้เสมอ นักบริหารและบรรดาข้าราชการทุกระดับชั้น ตลอดจนเจ้าพนักงานในองค์การของรัฐต่างก็จะก้มหน้าก้มตา

ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความระมัดระวัง เพราะศาลคดีปกครองจะเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติและพฤติกรรมในการบริหารราชการมิให้ออกนอกกรอบแห่งทวิบทกฎหมาย จะสังเกตได้จากคดีตัวอย่างที่น่าสนใจดังนี้

การที่ศึกษาธิการจังหวัดสั่งอนุญาตให้ครูเบิกจำหน่ายลูกสวรรค์ (ลูกโป่ง) เพื่อนำเอาผลกำไรไปช่วยเหลือเด็กอนาถานั้น ศาลคดีปกครองตัดสินว่า ศึกษาธิการจังหวัดสั่งการมิชอบ เพราะครูไม่มีหน้าที่ทำการค้าแข่งขันกับเอกชน แม้ว่าวัตถุประสงค์ในการค้าจะมีได้เป็นการค้ากำไรเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่ก็เป็นการกระทำนอกหน้าที่⁴⁷

ในกรณีที่ผู้เช่าสถานที่ล่าสัตว์ฟ้องกล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมาทำการล้อมรอบโดยเสียงปืนเป็นการรบกวนสิทธิในการล่าสัตว์เพราะทำให้สัตว์หนีไปนั้น ศาลคดีปกครองถือว่าความเสียหายยังไม่มีมูลพอให้เรียกค่าทดแทนได้ ให้ยกฟ้อง⁴⁸

ทั้งสองเรื่องนี้เป็นอุทราหารณ์แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวฝรั่งเศสคอยระวังสิทธิและผลประโยชน์ของตนอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากการบริหารราชการมิได้เป็นไปภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ก็อาจจะถูกร้องฟ้องต่อศาลคดีปกครองได้ โดยเฉพาะกรณีหลังเป็นเรื่องที่มูลกรณีความเสียหายไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะเรียกค่าทดแทนได้ ศาลคดีปกครองจึงยกฟ้องไป แต่ก็น่าสังเกตว่า สิทธิการฟ้องคดีของเอกชนฝรั่งเศสในแง่กฎหมายมหาชนเป็นที่น่าสนใจอยู่มิใช่น้อย

ประโยชน์ในทางการเมือง

การจัดระเบียบปกครองภายในของรัฐ ย่อมมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนพลเมืองเป็นอันมาก กิจการที่ฝ่ายบริหารปฏิบัติไปในฐานะที่เป็นรัฐบาลก็เพื่อรักษาความปลอดภัย, ความสงบเรียบร้อย, ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติซึ่งเป็นจุดรวมของประชาชน

⁴⁷ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 1962, คดี Dauville, Recueil Sirey 1963, p. 997.

⁴⁸ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 13 มกราคม 1911 คดี Cournot, Recueil Sirey 1912, p. 513.

หน้าที่ของฝ่ายปกครองถือเป็นส่วนหนึ่งแห่งหน้าที่ของฝ่ายบริหาร เพราะฉะนั้น ฝ่ายปกครองจึงจำต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยการรับผิดชอบโดยตรงต่อฝ่ายบริหารคือรัฐบาล และ รัฐบาลรับผิดชอบต่อฝ่ายนิติบัญญัติคือรัฐสภาอีกชั้นหนึ่งในทางการเมือง ขณะเดียวกันฝ่าย ปกครองก็ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนในทางตรง กรณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ซึ่งถ้าบังเกิดเป็นผลเสียหายแก่เอกชนก็อาจถูกฟ้องร้องได้ ศาลคดีปกครองนอกจากจะเป็น ผู้ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมในทางคุ้มครองผู้เสียหายแล้ว ยังกระทำหน้าที่อันเป็น การส่งเสริมฐานะในทางการเมืองของรัฐบาลให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น หมายความว่าถ้า พิพาทของศาลคดีปกครองจะเป็นบรรทัดฐานช่วยให้รัฐบาลเกิดความระมัดระวังในการ บริหารราชการยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในการที่รัฐบาลจะออกกฎข้อบังคับหรือคำสั่งใดๆ เพื่อใช้ บังคับแก่ราษฎรก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และมีให้เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย กรณีคอร์รัปชัน ของข้าราชการ หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างอุกอาจและน่าอัปยศ ทั้งหลายซึ่งจะเป็นผลสะท้อนถึงรัฐบาลในทางการเมืองก็ย่อมจะไม่บังเกิดขึ้น เพราะราษฎรมี สิทธิที่จะฟ้องร้องต่อศาลคดีปกครองได้ในฐานะที่ตนเป็นผู้เสียหาย หรือแม้แต่ในการใช้ อำนาจโดยมิได้ให้เต็มบิตเบือน ซึ่งในภาษาฝรั่งเศสใช้ว่า *Le Détournement de Pouvoir* ของนักบริหารหรือหัวหน้างานผู้มีอำนาจก็ไม่อาจที่จะรอดพ้นไปจากสายตาของราษฎรได้ มี คดีตัวอย่าง นายกเทศมนตรีสั่งยกเลิกบรรดากฎข้อบังคับต่างๆ อันเกี่ยวกับสถานลีลาศ สโมสรและโรงแรมต่างๆ ภายในเขตเทศบาล ทั้งนี้ เป็นผลทำให้สถานลีลาศและโรงแรม ต้องถูกปิดและหยุดกิจการเพราะคำสั่งดังกล่าวไปตามๆ กัน มีแต่สถานลีลาศและโรงแรม ที่นายกเทศมนตรีผู้นั้นเองเป็นเจ้าของเท่านั้นที่ไม่ถูกปิด ศาลคดีปกครองพิพากษาว่าคำสั่ง เช่นนี้ถือเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ เพราะเป็นวิธีใช้อำนาจและละเมิดโดยอาศัย ตำแหน่งหน้าที่บังหน้า⁴⁹

การใช้อำนาจบิตเบือนโดยมิชอบยังปรากฏตามคดีตัวอย่างต่อไปนี้ก็คือ นายก เทศมนตรีสั่งห้ามมิให้ประชาชนที่มาอาบน้ำทะเลผลัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ณ ที่อื่น นอก จากสถานที่ๆ ทางเทศบาลได้จัดไว้ให้โดยเฉพาะ คดีนี้ศาลคดีปกครองพิพากษาให้นายก-

⁴⁹ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 14 มีนาคม 1934, คดี Dlle Rault, Recueil Dalloz 1935, p. 337.

เทศมนตรีดอนคำสั่งกิ่งกล่าว เพราะคำสั่งนี้มีวัตถุประสงค์ในการหาประโยชน์รายได้ให้กับเทศบาลแต่ประการเดียว หากมีความมุ่งหมายถึงการป้องกันความอู้อาจ ประเจิดประเจ้อในการที่ประชาชนผลิตเครื่องแต่งกายในที่สาธารณะแต่ประการใดไม่ ทั้งปรากฏว่าสถานที่เทศบาลจัดสร้างขึ้นมีการเรียกเก็บค่าบริการโดยมิได้มีการยกเว้น และมีได้จัดสร้างสถานที่ผลิตเครื่องแต่งกายสาธารณะขึ้นสำหรับประชาชน โดยมิได้ต้องเสียค่าบริการไว้ด้วย ดังนั้น คำสั่งของนายกเทศมนตรีจึงเป็นการใช้อำนาจบิดเบือนโดยมิชอบต่อความยุติธรรม⁵⁰

ประโยชน์ในการรักษาความยุติธรรมทางปกครอง

ศาลคดีปกครองของฝรั่งเศสเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาคืออย่างแท้จริง ทั้งนี้ก็เพราะว่า ตัวบุคคลผู้ที่กระทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาในศาลคดีปกครองนั้น เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกเฟ้นและสรรหาโดยวิธีการพิเศษแตกต่างจากข้าราชการอื่นๆ ก็มีการกลั่นกรองมาเป็นชั้น ๆ กว่าที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษา กล่าวโดยย่อก็คือจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกด้วยการสอบแข่งขันถึงสองชั้น ตามวิธีการของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของฝรั่งเศส มีชื่อว่า Ecole Nationale d'Administration เมื่อสอบได้สำเร็จตามหลักสูตรของโรงเรียนนี้แล้ว ก็จะได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตามหน่วยราชการที่ตนได้แสดงความจำนงสมัครไว้ โดยเฉพาะผู้ที่สมัครเข้าประจำใน Conseil d'Etat ก็จะได้รับการบรรจุแต่งตั้งในตำแหน่งขั้นต้นที่เรียกว่า Auditeur ชั้น 2 ไปก่อน แล้วจึงเลื่อนขั้นเป็นชั้น 1 ตำแหน่งใหญ่ขึ้นไปเรียกว่า Maître des Requêtes ต่อจากนั้นจึงเป็นตำแหน่งกรรมการหรือผู้พิพากษา ซึ่งเรียกว่า Conseiller d'Etat และก็ยังมีความหมายตำแหน่งกรรมการหรือผู้พิพากษาชั้นสูงๆ ขึ้นไปอีกหลายชั้น ภายใน Conseil d'Etat ได้แบ่งส่วนราชการบริหารเป็นแผนกต่างๆ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น และอาจมีการสับเปลี่ยนตัวข้าราชการใน Conseil d'Etat ได้ก็จริง แต่มีข้อแม้อยู่ว่า เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นกรรมการหรือผู้พิพากษาในศาลคดีปกครองแล้ว ย่อมเป็นอิสระไม่อยู่ในอาณัติของนักบริหาร ไม่ว่าจะป็นชั้นใดระดับใด กล่าวคือประธานาธิบดีหรือประมุขแห่งรัฐก็ดี นายกรัฐมนตรีก็ดี หรือรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดก็ดี ตลอดจนผู้ว่าราชการจังหวัด หากมีอำนาจสั่งการในเรื่องราวที่กำลังดำเนินการพิจารณาในศาลคดี

⁵⁰ คำพิพากษา Conseil d'Etat ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 1924, คดี Beaugé, Recueil Dalloz 1925, p. 641.

ปกครอง หรือสั่งการโดยตรงแก่ผู้พิพากษาศาลปกครองได้ไม่ ศาลคดีปกครองจึงเป็นอิสระ และมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเด็ดขาด คำสั่ง, คำชี้ขาด หรือคำพิพากษาของ ศาลคดีปกครองเป็นที่เคารพและปฏิบัติตามของคู่กรณี⁵¹

การที่ศาลคดีปกครองกระทำหน้าที่พิจารณากรณีพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชนเช่นนี้ เป็นการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมในทางปกครอง โดยเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์อันควรมีควรได้โดยชอบของประชาชน เพื่อมิให้ถูกรีดรอนโดยฝ่ายปกครอง เพราะฝ่ายปกครองมีอำนาจมากโดยสามารถออกคำสั่งให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ และมีอำนาจบังคับประชาชนให้กระทำตามคำสั่งของตน การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองอาจเกินเลยขอบเขตของกฎหมายไปก็ได้ และโดยที่ฝ่ายปกครองถือว่ามีอำนาจเหนือประชาชนนี้เองอาจจะเลยหรือละเว้นไม่กระทำในสิ่งที่ควรกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนได้ ดังนั้นการมีศาลคดีปกครองย่อมช่วยรักษาความยุติธรรมในทางปกครอง ทั้งในค้ำเบี่ยงบนคือฝ่ายปกครองนั่นเอง และเบื้องล่างคือผู้อยู่ภายใต้การปกครองโดยศาลคดีปกครองเป็นคนกลาง ผู้ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ทั้งสองฝ่ายมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำซึ่งกันและกัน

ตามปกติประชาชนผู้เสียหายซึ่งถึงแม้ว่าจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ฝ่ายปกครองพิจารณาในความเดือดร้อนของตน อันเกิดจากการกระทำของฝ่ายปกครองได้โดยตรงก็ตาม หรือมีสิทธิที่จะร้องอุทธรณ์ในคำสั่งของเจ้าพนักงานต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือของเจ้าพนักงานผู้นั้นขึ้นไปได้ก็จริงอยู่ แต่ก็ยังเป็นเพียงกระบวนการยุติธรรมในทางปกครองขั้นต้น ซึ่งอาจจะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายปกครองหรือไม่ก็ได้ แต่การที่ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิทธิทางศาลคดีปกครองด้วยอีกชั้นหนึ่งนั้น ย่อมเป็นการคุ้มครองที่แน่นอนกว่า ทั้งเป็นที่เชื่อได้ว่า จะได้รับการพิจารณาเสมอ ส่วนผลแห่งคำพิพากษาก็ย่อมจะเป็นไปตามที่ตนร้องขอ ซึ่งต่างกับคำร้องทุกข์ต่อฝ่ายปกครองโดยตรง เพราะอาจจะไม่พิจารณาถึงค่าเสียหายที่จะชดใช้ให้ก็ได้

⁵¹Jean Rivero, *op. cit.*, p. 154.

คดีตัวอย่างที่ศาลคดีปกครองได้ตัดสินชี้ขาดไว้เป็นบรรทัดฐานซึ่งเป็นที่น่าสนใจ มีดังต่อไปนี้:—

อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นโดยรถยนต์ของทางราชการเป็นฝ่ายผิด หน่วยงานต้นสังกัด ต้องชดใช้ค่าเสียหายถึงบุคคลที่ 3 ด้วยเสมอ⁵²

ฝ่ายปกครองต้องชดใช้ค่าเสียหายในเมื่อตนเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดอันตรายขึ้น⁵³ เช่นกรณีรถไฟบรรทุกวัตถุระเบิดแล้วเกิดระเบิดขึ้นระหว่างการเดินทาง เป็นเหตุให้คนตาย และบาดเจ็บสาหัสการรถไฟก็ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย

การที่เทศบาลปล่อยปลาระยะเลยไม่ดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกไว้ริมถนน เมื่อปรากฏว่ากิ่งไม้แห้งหักตกลงมาอุดรถยนต์ที่จอดอยู่ใต้ต้นไม้ เป็นเหตุให้หลังการรถชำรุดและกระจก รถแตกเสียหาย ถือว่าเป็นความผิดของเทศบาลต้องชดใช้ค่าเสียหาย⁵⁴

เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 1965 นี้เอง Conseil d'Etat ได้พิพากษายกคำร้องของชาย ผู้หนึ่งซึ่งได้ยื่นขอขึ้นทะเบียนเพื่อประกอบอาชีพเป็นผู้เชี่ยวชาญและตรวจบัญชีตามกฎหมาย ทั้งนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ชายผู้นี้เคยเป็นผู้จัดการบริษัทจำกัดแห่งหนึ่งโดยต่อมา บริษัทจำกัดนั้นได้ก่อหนี้สินขึ้นและถูกฟ้องล้มละลาย ซึ่งในที่สุดศาลก็ได้ตัดสินให้บริษัทจำกัด นั้นเป็นบุคคลล้มละลาย ในฐานะที่ชายดังกล่าวเคยเป็นผู้จัดการบริษัทจำกัดที่ถูกสั่งให้เป็น บุคคลล้มละลาย แม้ว่าในทางส่วนตัวเป็นผู้มีวิถฐานะคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายโดย มีปริญญาบัตรและวุฒิบัตรอื่นๆ มาแสดง แต่ก็ไม่อาจอนุญาตให้จดทะเบียนประกอบอาชีพ เป็นผู้เชี่ยวชาญและตรวจบัญชีตามกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสได้⁵⁵

⁵²คำพิพากษา Conseil d'Etat, ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 1948, คดี Capot et Denis, Recueil Sirey 1948, p. 580.

⁵³คำพิพากษา Conseil d'Etat, ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 1945, คดี S.N.C.F., Recueil Sirey 1946, p. 406.

⁵⁴คำพิพากษา Conseil d'Etat, ลงวันที่ 5 มกราคม 1932, คดี Labade, Recueil Sirey 1933, p. 565.

⁵⁵อาชีพเป็นผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบบัญชีในประเทศฝรั่งเศสอยู่ในความควบคุมของ Conseil d'Etat โดยผู้ขอจดทะเบียนประกอบอาชีพดังกล่าวนี้ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายและมีความรู้ตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ด้วย ทาง Conseil d'Etat จึงจะรับพิจารณาคำร้องแล้วส่งอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนประกอบอาชีพได้โดย ชอบด้วยกฎหมาย

จากหนังสือพิมพ์ชื่อ Le Figaro ฉบับประจำวัน 2-3 ตุลาคม 1965 หน้า 2.

คดีตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นอุทราหรณ์ ที่แสดงให้เห็นว่า ศาลคดีปกครองของฝรั่งเศสกระทำหน้าที่เป็นผู้รักษาความยุติธรรมในทางปกครองและปกป้องคุ้มครองประโยชน์ส่วนได้เสียของประชาชนโดยทั่วไปอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการอาชีพเป็นผู้ตรวจสอบบัญชีบริษัทห้างร้านต่างๆ ตามกฎหมายนั้น มีความสำคัญมากเพราะจะต้องเป็นผู้รับรองบุคคลของบริษัทจำกัดและห้างร้านต่างๆ เพื่อนำส่งกรมสรรพากรในการคำนวณภาษีอากรตามกฎหมาย แม้ว่าตามกฎหมายแพ่ง บริษัทจำกัดเป็นนิติบุคคลซึ่งมีสิทธิและหน้าที่เช่นบุคคลธรรมดาโดยทั่วผู้จัดการมีจำกัดรับผิดชอบเป็นส่วนตัวก็ตาม แต่ในทางกฎหมายมหาชนหรือในแง่การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ทราบได้ที่บริษัทจำกัดนั้นยังไม่พ้นจากภาวะเป็นบุคคลล้มละลาย ทั่วผู้จัดการบริษัทจำกัดนั้นก็ย่อมมีความผูกพันในฐานะที่เคยเป็นผู้แสดงเจตนาและกระทำการแทนนิติบุคคลมาก่อน

สรุปและข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุปในเรื่องที่ได้พรรณามาแก่ต้นก็คือ นิติวิธี (Système Juridique) ของฝรั่งเศสคือหลักกฎหมายโรมันและมีการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนออกจากกันเด็ดขาด เป็นผลทำให้มีศาลคดีปกครองสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ในทางปกครองตามกฎหมายมหาชน ส่วนศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีตามกฎหมายเอกชน ทั่วเหตุนี้เองคำพิพากษาของศาลคดีปกครองจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินการบริหารประเทศเป็นอันมาก ทั้งเป็นที่มาแห่งกฎหมายปกครองของฝรั่งเศสด้วย

อันที่จริงประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายเองไกลแซ็คซอน อาทิเช่นอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น ก็ยอมรับรู้ในเรื่องกฎหมายปกครองเหมือนกัน แต่ประเทศดังกล่าวมิได้มีการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนออกจากกัน ระบบปกครองของประเทศจึงอยู่ในความควบคุมของฝ่ายตุลาการคือศาลยุติธรรม มิได้ตั้งศาลคดีปกครองขึ้นเป็นพิเศษสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีในทางปกครองโดยเฉพาะเหมือนกับประเทศฝรั่งเศส ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ศาลยุติธรรมกระทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีพิพาทในทางปกครองได้ด้วยเช่นเดียวกับที่มีอำนาจทำการพิจารณาพิพากษาในคดีแพ่งหรือคดีอาญาอื่น ๆ

ตามปกติ ศาลยุติธรรมในอังกฤษและสหรัฐอเมริกายังมีอำนาจที่จะออกคำสั่งบังคับฝ่ายปกครองให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายได้ เรียก Writ ซึ่งมีหลายประเภทด้วยกัน⁵⁶ กล่าวคือเอกชนอาจจะขอให้ศาลเรียกตัวข้าราชการมาศาล และขอให้ศาลสั่งให้กระทำหรืองดเว้นการกระทำ หรือขอให้ระงับเพิกถอน แก้ไขคำสั่งของเจ้าพนักงานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นให้เป็นไปโดยชอบก็ได้

รวมความแล้ว ระบบศาลคดีปกครองของฝรั่งเศสก็ดี หรือระบบนิติวิธีของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยศาลยุติธรรมมีอำนาจเหนือฝ่ายปกครองก็ดี ต่างก็เป็นวิธีการควบคุมฝ่ายปกครองไปคนละแบบ แม้ว่าจะแตกต่างกันตรงกันข้ามในระบบ แต่ก็เรียกได้ว่าประชาชนได้รับความคุ้มครองจากศาล และมีศาลเป็นที่พึ่งในกรณีที่ดินมีเรื่องขัดแย้งกับฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นไปในเรื่องสิทธิหรือในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรมเนื่องจากการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง

สำหรับประเทศไทยภายหลังที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ทางราชการก็ได้ดำริในอันที่จะให้มีศาลคดีปกครองขึ้นเหมือนกัน ก็จะได้เห็นได้จากการที่มีพระบรมราชโองการฯ ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2475 ให้โอนกรมร่างกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมมาขึ้นต่อคณะกรรมการราษฎร และให้ประธานคณะกรรมการราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีร่างกฎหมายโดยตำแหน่ง ครั้นต่อมาได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476 ซึ่งมีบทบัญญัติให้โอนงานและบรรดาพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรมร่างกฎหมายไปสังกัดในคณะกรรมการกฤษฎีกา หลักการและเหตุผลของพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็คือ ให้คณะกรรมการกฤษฎีกามีหน้าที่ดังนี้ คือ⁵⁷

1. จัดทำร่างกฎหมายหรือข้อบังคับตามคำสั่งของสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรีแล้วแต่กรณี

⁵⁶ ได้แก่ Writs of Injunction, Quo Warranto, Mandamus และ Certiorari. ทั้งนี้เป็นวิธีการควบคุมฝ่ายปกครองโดยทางศาลยุติธรรม ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายปกครอง ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายได้ โปรดพิจารณาเพิ่มเติมจาก W. Leon Godshall, *Principles and Function of Government in the United States*, (2nd Edition, New York, D. Van Nostrand Company, Inc., 1950), pp. 1007-8.

⁵⁷ โปรดดูเชิงอรรถข้อ 23 หน้า 24.

2. รับปรึกษาให้ความเห็นในทางกฎหมายแก่ทบวงการเมืองของรัฐบาล

3. พิจารณาพิพากษาคดีปกครองตามที่จะได้มีกฎหมายให้อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการกฤษฎีกา

นับแต่ พ.ศ. 2476 จนกระทั่งบัดนี้เป็นเวลา 32 ปีแล้ว ก็ยังไม่ปรากฏมีกฎหมายออกมา อันเป็นการใช้อำนาจแก่คณะกรรมการกฤษฎีกาทำหน้าที่เป็นศาลคดีปกครองแต่ประการใด

เมื่อย้อนมาพิจารณาถึงนิติวิธีของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ก็จะได้เห็นได้ชัดว่า ประเทศไทยมิได้ถือลัทธิโคลัทธิหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นแต่รับเอาแง่คิดและหลักกฎหมายของประเทศในยุโรปและคอนติเนนตมาเป็นแนวเค้าโครงในการร่างกฎหมายไทย⁵⁸ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายโรมันเป็นมูลรากอย่างห่าง ๆ ของกฎหมายไทยปัจจุบัน⁵⁹ ทั้งนี้ก็เพราะประเทศไทยใช้ประมวลกฎหมายและกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่ในทางปฏิบัติ ก็มีได้มีการแบ่งแยกกฎหมายมหาชนออกจากกฎหมายเอกชน และมีได้มีศาลคดีปกครองทั้ง เช่นประเทศที่นิยมลัทธิกฎหมายโรมัน ท้ายเหตุนี้การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องฝ่ายปกครองของไทยจึงอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมเช่นเดียวกับเอกชน แต่ศาลยุติธรรมของไทยก็ยังมีอำนาจน้อยกว่าศาลยุติธรรมของอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา โดยไม่สามารถจะออกหมายสั่ง writ บังคับแก่ฝ่ายปกครองได้ เช่นศาลในประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา⁶⁰ ทั้งในการพิจารณาคดี ศาลไทยก็จำต้องอาศัยตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัด ไม่มีอำนาจที่จะยกเอาความยุติธรรม (Equity) หรือกฎหมายจารีตประเพณี Common Law ของอังกฤษขึ้นมาพิจารณาใช้วินิจฉัยคดีได้ กรณีที่ยุ่งยากมากที่สุดย่อมได้แก่การใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน ซึ่งถ้าการใช้ดุลยพินิจมิได้เป็นความผิดต่อกฎหมายอย่างชัดแจ้งแล้ว ก็ไม่มีตัวบทกฎหมายลงโทษ ยกตัวอย่างเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตรวจค้นจับกุมบุคคลผู้ต้องสงสัยในที่สาธารณะ โดยเพียงแต่สังเกตเห็นบุคคลผู้นั้นแสดงกิริยามิพิรุณ เรื่องนี้เป็นดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้นโดยแท้ ซึ่งอาจผิดก็ได้ ถูกก็ได้ และยากแก่การที่จะวินิจฉัย

⁵⁸ร. แดงกาด์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, คำสอนชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์ 2478) หน้า 19.

⁵⁹Ibid., หน้า 19.

⁶⁰ดร. ประยูร กาญจนกุล, *op. cit.*, หน้า 66-67.

ว่าการใช้ดุลยพินิจเป็นไปโดยสุจริตหรือไม่ด้วย ทั้งนี้ต่างกับกรณีที่มีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเป็นการผิดกฎหมายอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งอาจยกเอาตัวบทกฎหมายขึ้นมาพิจารณาได้

เรื่องการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน แม้ว่าประชาชนจะมีสิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือ หรือกระทรวงเจ้าสังกัด หรืออาจที่จะยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งก็ตาม แต่คำชี้ขาดของเจ้ากระทรวงก็ดี คำชี้ขาดของคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ก็ดี ห้ามมีคุณค่าเทียบเท่ากับคำพิพากษาของศาลไม่ ซึ่งหมายความว่าฝ่ายปกครองหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอาจจะรับฟังหรือไม่ก็ได้ เว้นไว้แต่จะได้มีคำสั่งของนายกรัฐมนตรีสั่งการลงมาโดยตรงเฉพาะเรื่องเฉพาะราย ทางกระทรวงกันสังกัดที่เกี่ยวข้องจึงจะมีการปฏิบัติตามคำสั่งซึ่งก็มีผลแตกต่างกับคำสั่งของศาลอยู่นั่นเอง ในทางปฏิบัติของไทยนั้น การที่เอกชนจะร้องฟ้องทบวงการเมืองต่อศาลได้ก็เฉพาะในกรณีละเมิดทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420,421 แต่ถ้าเป็นกรณีคัดค้านหรืออุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงาน ก็ต้องพิจารณาคูคามตัวบทกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ เป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งถ้ากฎหมายระบุให้อุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานต่อศาลได้ ก็เป็นโอกาสของเอกชนที่จะดำเนินการรักษาสិทธิของตนตามที่กฎหมายอนุญาตไว้ ตามปกติการร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจเหนือ และการอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงาน มีลักษณะแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ การอุทธรณ์คำสั่งมักจะมีอายุความบังคับไว้ซึ่งจะต้องกระทำภายในระยะเวลาเท่านั้นเท่านั้นวันเป็นต้น ส่วนการร้องทุกข์นั้นมิได้กำหนดเวลาบังคับ ก็ควรที่จะถือตามกำหนดเวลาอันสมควร คือไม่ปล่อยให้ล่วงเลยเนิ่นนานเป็นปี ๆ แล้วจึงได้มีการร้องทุกข์ขึ้นดังนี้

นอกจากในเรื่องการร้องทุกข์และอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานแล้ว ก็ยังมี การหลุดล้ำ ๆ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือเป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมของไทยมาแต่โบราณ ครั้งกรุงสุโขทัยสืบต่อมาจากระทั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์⁶¹

⁶¹หลวงประดิษฐมนูธรรม, ย่อคำอธิบายกฎหมายปกครอง, นิติสารัน แฉกสามัญ, ปีที่ 4, เล่ม 8 (พฤศจิกายน 2474), หน้า 663-682.

ใน พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาโดยมีข้อบัญญัติว่า บรรดาฎีกาที่จะทูลเกล้าฯ ถวายโดยตรงที่จะทรงรับวินิจฉัยโดยพระองค์เองนั้น ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1. ขอพระราชทานพระมหากรุณาลดหย่อนผ่อนโทษ ซึ่งศาลหลวงใด ๆ ตั้งแต่ศาลฎีกาลงไปไว้บางบทแล้วตามพระราชกำหนดกฎหมาย (แต่ไม่ใช่โต้แย้งคำพิพากษาของศาลนั้น ๆ)

2. ขอพระราชทานพระมหากรุณาขอรับพระราชทานพระราชานุญาตในกิจส่วนตัว เพื่อปลดเปลื้องความทุกข์อันจะหาทางปลดเปลื้องโดยอาการอื่นไม่ได้นอกจากจะขอพระราชทานพระมหากรุณาโดยตรง

3. กล่าวโทษเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจนอกเหนือที่สมควรแก่หน้าที่ราชการ ซึ่งคนปฏิบัติอยู่หรือใช้อำนาจนั้นโดยอาการรุนแรงเกิดเหตุจนทำให้ข้าแผ่นดินได้รับความเดือดร้อน

4. กล่าวโทษเจ้าหน้าที่ผู้ประพฤติทุจริตในหน้าที่ มีการใช้อำนาจทางราชการเพื่อกดขี่ข่มเหงหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นต้น

ตามระบอบประชาธิปไตยถือว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐและทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในทางบริหารและในทางปกครองตามรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันแม้ว่าในทางนิติบัญญัติเกี่ยวกับการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ประชาชนพลเมืองจะยังคงมีสิทธิที่จะกระทำได้อยู่เช่นเดิมก็ตาม แต่ในทางพฤตินัยก็ไม่ค่อยจะปรากฏในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อ 3-4 แห่งระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาข้างต้น ดังนั้นถ้าจะกล่าวรวมความสั้น ๆ ถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยกันจริง ๆ แล้ว พึงเห็นได้ว่าเป็นไปตามนิติบัญญัติเป็นส่วนใหญ่ ในทางปฏิบัติจริง ๆ ยังไม่ปรากฏคดีตัวอย่างที่พอจะนำมาอ้างอิงได้เลย ต่างกับกระบวนการยุติธรรมในทางปกครองในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้นำเอาคดีตัวอย่างมาเสนอไว้แล้วข้างต้น

ความจริงการใช้กฎหมายเอกชนมาบังคับแก่กิจการในทางปกครองซึ่งอยู่ในขอบเขตของกฎหมายมหาชนจะเป็นการไม่ชอบด้วยเหตุผลอยู่เป็นอันมาก เพราะความเกี่ยวพันระหว่างฝ่ายเอกชนผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครองกับรัฐ มิใช่เป็นความเกี่ยวพันกันอย่างธรรมดาเหมือนกับความเกี่ยวพันในระหว่างเอกชนด้วยกัน ฐานะของทั้งสองฝ่าย คือรัฐและเอกชน

จึงไม่เท่ากัน โปรดสังเกตว่าความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับข้าราชการ หากใช่เป็นการเกี่ยวพันตามกฎหมายแพ่งในฐานะนายจ้างลูกจ้างไม่ แต่เป็นการผูกพันตามกฎหมายมหาชน ก็มีความหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการกำหนดฐานะและสิทธิหน้าที่ของข้าราชการไว้เป็นลักษณะซึ่งข้าราชการไม่อาจที่จะเรียกร้องสิทธิใดนอกเหนือไปจากที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เช่นในเรื่องการขึ้นเงินเดือนเกือย, การโยกย้ายเกือย ทางราชการมีสิทธิพิจารณาตามความเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ราชการ หากจำต้องอยู่ในข้อผูกมัดที่จะต้องเลื่อนเงินเดือนให้เสมอไปไม่ และมีจำต้องขอรับความเห็นชอบในการที่จะโยกย้ายไปรับตำแหน่งที่ทางราชการเห็นว่าสมควรในเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับเอกชนสำหรับประเทศไทยปรากฏว่า ทบวงการเมืองมีสิทธิฟ้องเอกชนได้เสมอ แต่ในการที่เอกชนจะฟ้องทบวงการเมืองนั้นมีปัญหาทั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน การที่จะนำเอาตัวบทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 และ 421 มาใช้บังคับในกรณีความเกี่ยวพันในกฎหมายมหาชน ก็จะเป็นการขัดๆพิกลอยู่ โดยตามมาตรา 420 ในเรื่องความรับผิดชอบละเมิดความว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และมาตรา 421 กล่าวถึงการใช้สิทธิว่า “การใช้สิทธิซึ่งมีแก่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย”

บทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นนี้เป็นการบังคับความเกี่ยวพัน ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน และในฐานะที่ต่างก็มีความเสมอภาคที่เทียบกันตามกฎหมายก็ย่อมจะไม่มีปัญหาอะไร แต่สำหรับฝ่ายปกครองกับเอกชนซึ่งก่อนที่จะมีการนำเอาตัวบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้นั้น ก็น่าจะได้ปรากฏมีบทบัญญัติในทางกฎหมายมหาชนวางข้อกำหนดอนุญาตไว้ เพื่อศาลจะได้มีอำนาจหยิบยกขึ้นมาพิจารณาโดยอนุโลมได้

ตัวอย่างต่อไปนี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความลำบากในการที่จะวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบในกรณีละเมิดว่าควรจะตกกับอยู่กับใคร เช่นข้อเท็จจริงปรากฏว่า รถยนต์โดยสารคันหนึ่งตกจากสะพานซึ่งกำลังซ่อมเป็นเหตุให้คนตายและบาดเจ็บสาหัสในเวลากลางคืน สาเหตุเกิดจากมิได้จุดโคมไฟให้มีแสงสว่างเพียงพอที่จะให้มองแลเห็นได้แต่ไกล กรณีนี้คนขับรถ

ยนตร์โดยสารกัมมันต์กลับต้องรับผิดชอบในทางอาญา ในฐานะขับรถโดยประมาทเป็นเหตุทำให้คน
 ภายและบาดเจ็บสาหัส แทนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการซ่อมสะพานนั้นจะต้องรับผิดชอบ
 ในฐานะที่ละเลยมิได้ปฏิบัติในการจุดโคมไฟให้สว่างเพียงพอ และให้คนขับรถได้สังเกตเห็น
 เครื่องหมายการซ่อมสะพานแต่ละระยะไกลเพื่อช่วยให้ง่ายต่อการระวัง

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย
 แก่เอกชนยังมีอีกหลายกรณี แต่ก็นับเป็นเรื่องที่ประชาชนไม่สามารถที่จะนำคดีฟ้องร้อง
 เพราะมิได้มีตัวบทกฎหมายบ่งไว้ชัดแจ้งว่าการกระทำเช่นนั้นเช่นนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมาย
 ประชาชนก็ยอมรับเกรงว่ากรรมไปจนกว่าฝ่ายปกครองจะทราบและแก้ไขเอาเองในความผิด
 พลาดของฝ่ายปกครองที่ได้กระทำไว้แต่เดิม ๆ

ข้อเสนอแนะที่ผู้เขียนรู้สึกว่าจะน่าจะมีค่ามากว่า ๓ ที่นี้ก็คือ ทางฝ่ายบริหารหรือ
 ฝ่ายปกครองน่าจะได้ทำการค้นคว้าศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับระบบกฎหมายที่ประเทศไทยใช้
 อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลก็มีคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นที่ปรึกษากฎหมายอยู่แล้ว ทั้งนี้เพื่อ
 ที่จะให้การใช้กฎหมายในประเทศไทยไม่เป็นการล้าหลัง เพราะลัทธิกฎหมายก็มีอยู่เพียง ๒ กิ่ง
 โลกแล้วข้างต้น น่าจะเลือกใช้หลักใดหลักหนึ่งซึ่งชอบด้วยอรรถศาสตร์ของคนไทย แต่มีใช้
 ชอบเสียทั้งสองหลัก และควรหลีกเลี่ยงวิธีการแบบผสม เพื่อกระบวนการยุติธรรมในทาง
 ปกครองจะได้สมบูรณ์โดยมีศาลเป็นที่พึ่งของประชาชนและทำหน้าที่ควบคุมการบริหาร
 ราชการให้เป็นไปตามคัลดองแห่งระบอบประชาธิปไตยด้วย

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่ขอวิงวอนแก่ท่านผู้รู้และท่านนักศึกษาทั้งหลาย ได้โปรดกรุณา
 ช่วยกันศึกษาค้นคว้าการผูกความยุติธรรมในทางปกครองตามหลักนิยมในลัทธิกฎหมายโรมัน
 หรือลัทธิกฎหมายแองโกล-แซ็กซอน อย่างไหนจะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยมากที่สุดก็จะเป็น
 วิทยาทานแก่อนุชนผู้ที่ยังไม่รู้ให้มีความรู้เพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไป